

**ОСНОВНА МУЗИЧКА ШКОЛА
"ДР ДРАГУТИН ГОСТУШКИ"
П И Р О Т**

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

ШКОЛСКЕ 2019-2023. год.

Пирот, септембар 2019. год.

С А Д Р Ж А Ј

I УВОД	4
Организација образовно-васпитног рада у школи.....	4
II СВРХА, ЦИЉ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА	4
Сврха школског програма.....	4
Циљ.....	4
Програми орјентисани на исходе и процес учења.....	5
Препоруке за планирање образовно-васпитне праксе и праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика.....	5
Мисија.....	5
Визија.....	6
III САДРЖАЈИ ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА	6
Фонд часова за сваки предмет.....	6
IV ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ	7
Основни облици извођење наставе.....	7
Допунска настава.....	8
Додатна настава.....	8
Културна и јавна делатност школе.....	8
Испити.....	9
Смотре.....	10
Стручни активни и тимови у школи.....	10
V НАСТАВНИ ПРОГРАМ	11
Клавир.....	11
Хармоника.....	38
Виолина.....	50
- препоручена литература за први циклус - ВИОЛИНА.....	61
- препоручена литература за други циклус – ВИОЛИНА.....	62
Гитара.....	64
Оркестар, хор и камерна музика.....	76
(Солфеђо.....	78
Теорија музике.....	95
VI ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН	98
Право на индивидуални образовни план.....	98
Предлог за утврђивање права на индивидуални образовни план.....	98
Вредновање и измена ИОП-а.....	99
Евиденција и документација ИОП-а.....	100
Циљ, задаци и активности инклузивног образовања.....	100

На основу члана 61. и 119. став 1. тачка 2) Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, број 88/2017, 27/2018 и др. закони и 10/2019), а у вези са чланом 27. и 28. Закона о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС“, бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 и др. закон и 10/2019), и чланом 38-40. Статута Основне музичке школе „Др Драгутин Гостушки“ у Пироту (дел. бр. 03-41/4 од 21.02.2018. године), Школски одбор Основне музичке школе „Др Драгутин Гостушки“ у Пироту, на својој седници одржаној дана 24.06.2019. године, једногласно, доноси

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

ОСНОВНЕ МУЗИЧКЕ ШКОЛЕ „ДР ДРАГУТИН ГОСТУШКИ“ ПИРОТ за период од четири школске године

2019-2020; 2020 – 2021; 2021 – 2022; 2022 – 2023;

Школска година	разред	Правилник
2019/2020	1. разред	Правилник о о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање („Сл. Гл. РС“– „Просв.гласник“, број 5/2019),
	2.3.4.5.6. разред	Правилник о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Сл. Гл. РС“ –„Просв. гл.“, број 5/2010)

Подручје рада: Култура, уметност и јавно информисање

- Одсек за класичну музику
- Основно музичко образовање и васпитање у шестогодишњем трајању које се одвија у два циклуса

ЗАКОНСКЕ ОСНОВЕ РАДА ШКОЛЕ ЧИНЕ:

- ❖ Закон о основама система образовања и васпитања, („Сл. Гласник РС“, број 88/2017, 27/2018 и др. закони и 10/2019);
- ❖ Закон о основном образовању и васпитању, („Службени гласник РС“, бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 и др. закон и 10/2019);
- ❖ Закон о уџбеницима и другим наставним средствима, „Службени гласник РС“ бр. 72/2009 и 68/2015;
- ❖ Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, („Сл. гласник РС“, број 67/2013);
- ❖ Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, („Сл. гласник РС“, број 34/2019);
- ❖ Правилник о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010),
- ❖ Правилник о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2019),

ИНТЕРНИ АКТИ:

- ❖ Школски развојни план (дел. бр. 03-246/4 од 14.09.2018.)
- ❖ Правилник о организацији и ситематизацији послова
- ❖ Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика - за време остваривања образовно-васпитног рада и других активности које организује ОМШ "Др Драгутин Гостушки" Пирот (дел. бр. 03-41/9 од 21.02.2018. године)
- ❖ Правилник о стандардима квалитета рада установе „Службени гласник РС - Просветни гласник", бр. 14/2018 од 02.08.2018. године);
- ❖ Правилник о вредновању квалитета рада установе „Службени гласник РС", бр. 10/2019 од 15.02.2019. године);
- ❖ Правилник о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника („Службени гласник РС", број 81/2017 и 48/2018);

- Извештаји о раду школе
- Услови рада у школи
- Образовне потребе ученика, родитеља, локалне заједнице

I УВОД

Организација образовно-васпитног рада у школи

Основна музичка школа „Др Драгутин Гостушки“ Пирот је школа која образује децу основног школског узраста у изучавању свирања на клавиру, виолини, хармоници и гитари.

Време трајања школовања је шест година.

II СВРХА, ЦИЉ И ЗАДАЦИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Сврха

Сврха школског програма је обезбеђивање услова за спровођење наставних планова и програма, потребе ученика и родитеља, школа и локалне заједнице.

Циљ

- 1) Конкретизација и прилагођавање законом прописаног наставног плана и програма условима и ресурсима школе
- 2) Усвајање елементарних музичких знања и развој музичке културе
- 3) Информисање ученика, родитеља и локалне заједнице о образовним садржајима
- 4) Оспособљавање ученика за наставак школовања у средњој музичкој школи, као и за аматерско бављење музиком, на нивоу основношколског знања и искуства
- 5) Развијање музичких способности – слуха, осећаја за ритам, музичке меморије и музичке фантазије;
- 6) Упознавање ученика са грађом, акустичким својствима и изражајним могућностима одабраног инструмента;
- 7) Овладавање основном техником свирања на одабраном инструменту;
- 8) Развијање вештине коришћења различитих елемената музичке изражајности (темпа, ритма, метра, динамике, агогике, артикулације) у стилском и емоционалном обликовању композиција;
- 9) Стицање искуства јавног наступања – самосталног и у ансамблу.
- 10) Развијање стваралачких способности, критичког мишљења мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- 11) Развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- 12) Развијање личног и националног идентитета кроз очување музичке традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- 13) Оспособљавање за самостално учење и вежбање.
- 14) Усвајање правила понашања при слушању и извођењу музике.

Програми оријентисани на исходе и процес учења

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.))

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за ниво основног образовања и васпитања.

У програмима за сваки разред, дефинисани су предметни исходи за крај разреда, али дате су и области/или теме, а затим следе предметни садржаји. Иза ових садржаја, налазе се препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Наставни програми су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања и разговор са колегама.

Препоруке за планирање образовно-васпитне праксе и праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датог програма планира и остварује настава и учење које одговара конкретним потребама ученика.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању.

Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Мисија

Мисија наше школе је да негујемо, подстичемо, развијамо и обликујемо код ученика способност процене естетских и културних вредности.

Визија

У наредним годинама планирамо да наставимо са развојем, да наставимо добру сарадњу са родитељима, локалном заједницом и широм заједницом као модерна, аутономна школа која унапређује међуљудске односе, формира комплетну личност ученика и подстиче њихов свестрани развој, негује стручност и компетентност наставног кадра кроз савремене наставне програме и стручна усавршавања;

Да будемо школа која негује толеранцију и демократичност, одговорност, објективност и способност да се мењамо.

Школа треба да постепено постане центар културног просвећивања у локалној заједници, широј средини и отворено место за афирмацију ученичких талената уз стручно вођство наставног кадра.

Конкретни задаци реализују се у складу са садржајем прописаних програма образовања, где окосницу чине стручни предмети.

III САДРЖАЈИ ОБАВЕЗНИХ И ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА

Фонд часова за сваки предмет

Приказ циклуса образовања и васпитања, наставних предмета, фонда часова по предметима и разредима у школској 2019 – 2020. години.

Назив предмета	Први циклус						Други циклус					
	I разред		II разред		III разред		IV разред		V разред		VI разред	
	Фонд часова											
	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
Инструмент	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70
Солфеђо	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70	2	70
Теорија музике											1	35
Оркестар, хор, камерна музика							2	70	2	70	2	70
Свега:	4	140	4	140	4	140	6	210	6	210	7	245

У I разред основне музичке школе за инструменте: виолина, гитара, клавир, хармоника може да се упише ученик од 9 година и млађи.

У I разред основне музичке школе може да се упише и ученик старији него што је прописано, уколико на пријемном испиту испољи изузетне музичке способности.

IV ОРГАНИЗАЦИЈА НАСТАВЕ

Основни облици извођење наставе

Редовна настава:

Индивидуална настава:

а) Настава главног предмета – инструмента

Током шестогодишњег (у I, II и III разреду) основног музичког образовања и васпитања, час траје 30 минута, а у свим осталим разредима 45 минута. Настава главног предмета је индивидуална у свим разредима.

Група настава: Солфеђо, теорија музике, оркестар, хор и камерна музика

б) Настава солфеђа и теорије музике

Настава солфеђа у I разреду у школској 2019/20. години одвијаће се у групама од 7 до 12 ученика (по правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.) док у осталим разредима првог и другог циклуса настава солфеђа и теорије музике одвија се у групама од највише 10 ученика.

Часови солфеђа и теорије музике у свим разредима трају по 45 минута.

в) Настава оркестра, хора и камерне музике

Поред индивидуалне наставе наставник одговарајућег инструмента, или диригент, организује часове групног музицирања (хор, оркестар), свирање на два клавира, четвороручно свирање, заједничко музицирање на два или више инструмената.

Настава оркестра је обавезна за ученике IV, V и VI разреда виолине и хармонике.

Ученици инструменталисти који не свирају у оркестру обавезни су да похађају наставу хора или камерне музике.

Настава камерне музике организује се за ученике IV, V и VI разреда шестогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

Камерни ансамбли се формирају према бројном стању ученика и предвиђају се годишњим школским програмом.

Настава групног музицирања одржава се по два часа недељно у трајању од по 45 минута. За потребе јавне и културне делатности могуће је повећати фонд часова из ових предмета.

Часови *оркестра, хора и камерне музике* трају по 45 минута.

г) Клавирска сарадња – корепетиција

Часове корепетиције имају ученици гудачких инструмената.

За ученике прва три разреда гудачких инструмената настава корепетиције је 15 минута недељно по ученику.

За ученике IV, V и VI разреда гудачких инструмената настава корепетиције је 30 минута недељно по ученику.

Наставник корепетитор држи ученику наставу у присуству његовог наставника главног предмета и самостално као припрему за јавни наступ.

Допунска настава

За ученике који у учењу имају тешкоће у процесу учења због којих не постижу задовољавајући успех, организује се допунска настава. Организовање допунске наставе предлажу стручна већа предмета.

Додатна настава

За ученике који се истичу својим талентом, знањем и напредовањем, организује се додатна настава. Организовање додатне наставе предлажу стручна већа предмета.

Културна и јавна делатност школе

Културна и јавна делатност школе произлази из њене друштвене и културне улоге и афирмације у средини у којој се школа налази. Школа, на организован начин, уводи ученике у јавни и културни живот уже и шире средине и организује сарадњу са одговарајућим културним институцијама и својом делатношћу требало би да буде уско повезана са основним и другим школама.

Културна и јавна делатност основне музичке школе најуже је повезана са њеном образовно- васпитном улогом и чине је:

- организовање школских и ваншколских ученичких јавних наступа и концерата (солисти, ансамбли, оркестри и хорови);
- организовање концерата наставника школе;
- организовање концерата гостујућих музичких уметника;
- активности везане за организовање учешћа ученика на домаћим и међународним музичким такмичењима (за солисте, камерне ансамбле, оркестре и хорове); смотрема, фестивалима и сличним манифестацијама, као и за самостално организовање оваквих манифестација;
- организовање разних врста прослава, меморијала, размена, гостовања и сличних манифестација;
- организовање мајсторских курсева истакнутих музичких педагога и извођача;
- организовање предавања, семинара, трибина, саветовања и сличних скупова, везаних за музичку педагошко - извођачку проблематику;
- организовање ученичких екскурзија;
- организовање медијских промоција разне врсте;
- успостављање разних облика сарадње са домаћим и иностраним образовним и културним институцијама.
 - организовање студијских путовања;
 - организовање медијских промоција разне врсте;

Испити

У основној музичкој школи полагају се следећи испити:

- пријемни;
- годишњи;
- разредни;
- поправни;
- завршни;
- испит за ниво знања првог циклуса и
- испит за ниво знања основне музичке школе.

Пријемни испит полагаје се пре уписа у I разред, по правилу у јунском или августовском року. На пријемном испиту проверава се слух, ритам, музичка меморија.

Годишњи испит, односно завршни испит (за ученике завршних разреда) из главног предмета полагају ученици III, IV, V и VI разреда шестогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

Годишњи испит, односно завршни испит (за ученике завршних разреда) из солфеђа полагају ученици III, и VI разреда шестогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

Завршни испит из теорије музике полагају ученици VI разреда шестогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

Ученици који на годишњем испиту основног музичког образовања и васпитања добију негативну оцену из главног предмета понављају разред. Ученици који на годишњем испиту добију негативну оцену из неког од осталих предмета полагају поправни испит у августовском року.

Ученици разреда у којима нема годишњег испита оцењују се годишњом оценом.

Ученици који убрзано напредују полагају годишњи испит у три испитна рока. У јануарском, јунском и септембарском испитном року.

Ванредни ученици полагају годишњи испит из свих предмета, у свим разредима.

Разредни испит полагају ученици који, у току школске године, нису похађали више од трећине укупног броја часова, а утврди се да нису савладали садржај наставног програма за тај разред.

Ученици такође полагају разредни испит из предмета из којег није одржано више од трећине часова утврђених наставним планом.

Ученици који добију негативну оцену на разредном испиту полагају поправни испит у августовском року, а ученици завршног разреда у јунском и августовском року.

Ученици који не положу разредни испит понављају разред.

Поправни испит полагају ученици са недовољном оценом из предмета из којег се не полагаје годишњи испит и ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из солфеђа и теорије музике.

Ученици са недовољном оценом на годишњем испиту из главног предмета не могу да полагају поправни испит. Ученик који има дао две недовољне закључне оцене полагаје поправни испит у августовском року, а ученик завршног разреда у јунском и августовском року.

Провера знања ученика врши се два до три пута годишње комисијски (смотре), на интерним и јавним часовима и осталим јавним наступима. Коначна оцена се односи на годишњем испиту при чему се узимају у обзир оцене с претходних провера знања.

Смотре

Смотре се организују у циљу провере знања и напредовања ученика у току и на крају школске године према наставном плану и програму одговарајућег одсека и предмета и остварују се на основу школског програма.

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у процес учениковог развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за ученичко рано стицање извођачког искуства.

Наставници су дужни да сваког ученика припреме за наступ најмање на једном интерном часу у току полугодишта, односно два пута током целе школске године као и за смотру на крају школске године.

Стручни активи и тимови у школи

Тим за самовредновање и вредновање рада школе – чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе и Извештају о раду школе

Тим за заштиту деце - ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања – чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за инклузивно образовање деце са посебним потребама- чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за обезбеђивање квалитета установе - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за развој међупредметних компетенција - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за професионални развој - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за израду годишњег плана рада - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за стручно усавршавање наставника - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за професионалну оријентацију ученика - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Тим за писање летописа школе - чланови, програм и план рада налазе се у Годишњем програму рада школе

Стручни органи школе су: наставничко веће, одељенско веће, педагошки колегијум, стручно веће за област предмета, стручни актив за развојно планирање и стручни актив за развој школског програма.

V НАСТАВНИ ПРОГРАМ

ИНСТРУМЕНТИ СА ДИРКАМА

Клавир

I ЦИКЛУС (I, II и III разред)

КЛАВИР - I разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.)

Назив предмета	КЛАВИР
Циљ	Циљ учења предмета Клавир је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА: ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

- опише својим речима делове клавира и начин добијања тона на клавиру;
- правилно седи за клавиром;
- изражајно пева, а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху;
- примени основне елементе нотне писмености у свирању и чита нотни текст у виолинском и бас кључу;
- препозна основне ознаке за темпо, динамику, понављање, артикулацију и опише их својим речима;
- опише својим речима појмове канон, имитација;
- примени различита музичка изражајна средства у складу са карактером музичког дела;

- самостално свира кратке композиције напамет;
- самостално и уз помоћ наставника контролише квалитет звука;
- учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- испољи самопоуздање у току јавног наступа;
- поштује договорена правила понашања при извођењу музике;
- користи уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.

САДРЖАЈИ

- Положај за клавиром. Поставка руку и прстију. Вежбе за опуштање.
- Вежбе за правилно ритмизирање.
- Неговање музичке меморије. Привикавање ученика на самоконтролу звука и схватање музичког облика.
- Основне врсте удара: портато, легато, стакато. Вежбе за гipкост зглоба (свирање интервала).
- Динамичке ознаке: пијано, мецофорте, форте, крешендо и диминуендо.
- Ознаке за темпо: анданте, модерато, алетро.
- Појам лука.
- Појам фразе.
- Појам такта, двотакта, тротакта са одговарајућим нагласцима.
- Упознавање вредности ноте и паузе као и триоле, синкопе и пунктиране ноте.
- Увођење ученика у начине вежбања.
- Читање нота, знаци за октаве, знаци за интервале.
- Остале ознаке на које се наилази у литератури предвиђеној програмом.
- Контрола звука.
- Полифонија – канон, имитација.

Скале и трозвучи

СКАЛЕ

Дурске скале по квинтном кругу (почевши од тона ЦЕ) до четири повисилице (Це-дур, Ге-дур, Де-дур, А-дур и Е-дур) у размаку једне октаве, у четвртинама, у паралелном и супротном смеру од истог тона.

Препоручене варијанте:

- паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз једну октаву;

- у супротним смеровима, у четвртинама, с почетком у интервалу приме, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз једну октаву.

Артикулација: портато или легато.

Динамика: по слободном избору.

Препоручен минимални темпо: четвртина = 60.

ТРОЗВУЦИ

Дурски трозвук разложено и истовремено – основни положај и два обртаја трогласно у четвртинама.

Препоручена варијанта: мали положај (такозвано "мало разлагање"), квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд, сваки трозвук наизменично (разложено па симултано),

паралелно, у размаку октаве, у четвртинама, навише и наниже, континуирано, кроз једну октаву.

Артикулација: разложено – легато; у акордима – портато.

Динамика: по слободном избору.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 60 (трајање разложено свираног акорда је једнако трајању симултано свираног акорда – три четвртине).

ЛИТЕРАТУРА

- Једна од почетних школа за клавир – Томсон, Јела Кршић, Николајев
- Бајер: Школа за клавир – од вежбе 85 и даље
- Диверноа: Етиде оп. 76 – основне вежбе за клавир
- Черни: Оп. 599, оп. 139, И свеска
- Гњесина: Клавирска абецеда, избор
- Лешхорн: Мелодичне етиде оп. 192, избор
- М. Лили Петровић Школица за клавир Ниво А и Ниво Б
- М. Лили Петровић Увођење у музику и свирање на клавиру са професором
- А. Артабаљевскаја Први сусрет са музиком
- И друге композиције одговарајуће тежине

Обавезни минимум програма

- лествице и трозвуци по програму
- тридесетпет композиција – вежбе, етиде и разни комади.

Јавни наступи

- обавезна два јавна наступа током школске године

Програм смотре на крају школске године:

1. Једна лествица по избору;
2. Једна етида или композиција виртуозних извођачких захтева;
3. Две композиције различитог карактера.

Смотра на крају године не подлеже нумеричком начину оцењивања.

Кључни појмови садржаја: клавир, тон, слушање, динамика, темпо

НАПОМЕНЕ

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у квалитет наставниковог рада и процес учениковог развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за учениково рано стицање извођачког искуства.

Школама се оставља могућност да, у оквирима својих школских програма, пропишу неки други вид оцењивања (усмени или писмени коментар наставника или групе наставника, чланова одговарајуће комисије).

Ученику је на смотри током школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрима и годишњим испитима, до краја школовања у основној музичкој школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО - МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

КЛАВИР

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.)

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште, а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника.

Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата.

Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања.

Потребно је водити рачуна о економичности покрета приликом свирања како би се спречиле било какве физичке повреде изазване свирањем и радити на флексибилности извођачког апарата.

У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и

самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (**музички бонтон**) при слушању и извођењу музике.

Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час.

Годишњим планом се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима, а у складу са годишњим фондом часова.

Оперативни план подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример, композицију.

Припрема за час је специфична јер како је настава клавира индивидуална, тако је и припрема прилагођена сваком ученику појединачно.

Индивидуални облик наставе пружа и могућност да час пође и сасвим другим путем од планираног, али наставник у планирању мора да води рачуна о предзнању ученика да би био сигуран да ученик може да прати и савлада постављене задатке.

Како се исходи у стицању вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући на уму комплексност и свеобухватност процеса наставе клавира као инструмента, активност наставника обухвата велику палету информација различите природе (техника свирања, неговање тона, процедуре вежбања, стилске одреднице о композитору, делу, облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности) до практичних демонстрација (лично свирање на инструменту).

За ученике је веома важно да наставника доживљавају и као музички ауторитет а не само као предавача са друге стране катедре.

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса, који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу.

Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално

избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Наставник има могућност да по слободном избору, одабере и композиције које нису наведене у програму водећи рачуна о примерености наставним садржајима, узрасту ученика, њиховим техничким могућностима и музичким интересовањима, естетским захтевима и исходима.

Треба бити опрезан у избору тешких музичких дела којима ученици нису дорасли, јер се у том случају могу појавити проблеми који могу проузроковати и физичке повреде.

Већ у другом циклусу, у складу са способностима ученика и стеченим музичким и техничким вештинама корисно је **наставу обогатити камерном музиком**.

Свирањем у ансамблу они се уче међусобној музичкој подршци која подразумева активно слушање, неговање заједничке музичке идеје и прилагођавање свог извођачког хабитуса.

Садржаји дају наставнику слободу да изабере оптималан програм у којем ће ученик моћи да одговори на све техничке захтеве истовремено уживајући у свирању.

Препоручује се и заједничко музицирање наставника и ученика. На тај начин ученик се опушта у заједничком свирању и схвата музичку колегијалност без обзира на звање (ученик, професор).

Наставник и родитељи морају бити главна карика у развоју личности ученика.

Наставник ће обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција или амбиција родитеља.

Такмичења могу бити један од показатеља достигнућа ученика, али треба бити обазрив у избору такмичења и односу очекивања и реалног стања ученика.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посеђивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Ученицима треба помоћи у стварању радних навика и развијати им свест о неопходности свакодневног вежбања.

Значајно је, такође подстицати их за самостално музичко изражавање и пратити развој њиховог музичког укуса, вешто утицати на њега и развијати критички однос пун поштовања према различитостима.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. Битно је на почетку школске године јасно поставити критеријуме оцењивања и упознати ученика са истим. У обзир треба узети све сегменте учениковог талента, залагања и односа према раду. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Уколико је ученик на почетку године упознат са критеријумима оцењивања мања је вероватноћа да ће доћи до неспоразума или нејасног вредновања његовог

залагања. Треба константно подстицати ученике на даље напредовање, али му и предочавати музичке тенденције и врхунска достигнућа.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Наставак рада на развоју спољашњег и утрашњег слуха путем изражајног певања, свирања по слуху и транспонована у тоналитете са једним, два или три предзнака (ово се нарочито односи на ученике натпросечних слуховних способности)

Наставак рада на развијању музичке фантазије путем игре и приче, са тенденцијом постепеног напуштања игре у корист других, узрасту примеренијих активности.

Допуњавање почетног знања о клавијатури основним информацијама о улози и механизму функционисања педала.

Проширивање знања о механизму произвођења клавирског звука основним информацијама о његовим акустичким својствима.

Обогаћивање искуства стеченог у области функционалне употребе извођачког апарата новим увидима у проблематику, кроз процес савлађивања сложенијих извођачких тешкоћа.

Континуирано упражњавање вежби за телесну релаксацију, у сврху даље изградње слободне и ефикасности извођачког апарата.

Наставак упознавања са ознакама темпа, карактера, динамике и агогике, у зависности од ознака на које ученик наилази у композицијама које изучава. Поред ознака на италијанском језику, ученик упознаје и најчесталије ознаке на немачком, француском и руском језику.

Проширивање знања о релативном трајању основних и пунктираних нота (и њима одговарајућих пауза и триола) информацијама о ситнијим нотним вредностима (шеснаестинама, тридесетдвојкама и шездесетчетворкама).

Упознавање са једноставним врстама неправилног такта (5/8, 7/8, 5/4, 7/4...).

Наставак рада на бројању (у случају немогућности постизања тачног и ритмичног свирања без овог помоћног средства).

Допуњавање знања о основним артикулационим ознакама и графичком начину њиховог исписивања.

Упознавање са ознакама за педал и рад на композицијама које захтевају једноставну педализацију.

Утврђивање знања о основним полифоним поступцима кроз процес рада на једноставним полифоним композицијама.

Усавршавање вештине читања нота у виолинском и бас кључу (путем свирања с наставником, четвороручно, *Prima vista*) са циљем успостављања трајне навике упражњавања ове активности током читавог школовања.

Проширење знања о појмовима метричке целине и фразе упознавањем нових карактеристичних примера, кроз извођачку праксу.

Обогаћење знања о музичким облицима новим информацијама о врстама реченице, периода и песме.

Усвајање нових информација о лествичним ступњевима и основним облицима каденце.

ЛИТЕРАТУРА

КЛАВИРСКЕ ШКОЛЕ ЗА ПОЧЕТНИКЕ

- Ј. Кршић, М. Петровић, Бајер, Николајев, Гњесина, Артоболевска и сличне.

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Диверноа: Основне вежбе за клавир, оп. 176
- Лешхорн: Мелодичне етиде, оп. 192
- Лемоан: Дечје етиде, оп. 37
- Черни: Етиде, оп. 139
- Беренс: Етиде, оп. 70
- Друге етиде или композиције виртуозних извођачких тешкоћа.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Бах: Мале композиције
- Друге полифоне композиције барокних композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Шуман: Албум за младеж оп. 68
- Чајковски: Дечји албум, оп. 39
- Гречанинов: Оп. 99
- Гедике: Оп. 36
- Кабалевски: Оп. 30
- Барток: Микрокосмос, I свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТИНЕ

- Сонатине Ванхала, Плејела, Хаслингера, Бетовена и других аутора, доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЊИХ АУТОРА

- В. Миланковић: Дечје приче – 25 минијатура за I и II разред
- М. Тајчевић: За мале
- З. Христић: Тачкице
- С. Хофман: Две басне
- Друге композиције домаћих аутора сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Дијабели: Сонатине, оп. 24, Мелодијске вежбе, оп. 149 и оп. 163
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

Ха-дур, Еф-дур, де-мол, а-мол и е-мол.

Препоручене варијанте:

- паралелно, у осминама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;

- у супротним смеровима, у осминама, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве (само дурске лествице из наведене групе).

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручен минимални темпо: осмина = 100.

ТРОЗВУЦИ

Ха-дур, Еф-дур, де-мол, а-мол и е-мол.

Препоручене варијанте:

- мали положај (такозвано "мало разлагање"), квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд, разложено, у интервалу октаве, паралелно, у осминама, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;

- мали положај, симултано (у акордима), у интервалу октаве, паралелно, у четвртинама, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве.

Артикулација: разложено – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: осмина = 100.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- пет етида (или композици виртуозних извођачких тешкоћа);
- пет композиција по слободном избору;
- три полифоне композиције;
- једна цела сонатина и став из сонатине или циклус варијација.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Две композиције, по слободном избору.

НАПОМЕНА

Два обавезна јавна наступа и смотра на крају школске године, једнако као у првом разреду, не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Наставак рада на развоју унутрашњег и спољашњег слуха усложњавањем тешкоћа савладаних у претходном разреду.

Почетак рада на поступку свесног меморисања музичког дела.

Наставак рада на развијању музичке фантазије асоцијативно подстицајним разговорима, поетским и метафоричким приказивањима музичког садржаја, буђењем интересовања за креативно изражавање клавирским звуком и радом на прецизном уметничком обликовању изучаваног репертоара.

Обогаћивање искуства у употреби педала даљим радом на композицијама једноставних захтева на овом плану.

Објашњење појмова превременог, истовременог и накнадног педала и његове извођачке примене.

Продубљивање знања о акустичким и изражајним својствима клавирског звука, почетак формирања представе о уметнички лепом звуку, тонско објашњење илузије "певања" на клавиру и интензивно усмеравање на ово поље извођачке проблематике.

Даље усавршавање могућности извођачког апарата, засновано на принципима слободе, економичности и ефикасности.

Даље повремено упражњавање вежби за телесну релаксацију.

Проширивање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике.

Стицање почетног искуства у савладавању полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у једноставним полиритмичким комбинацијама (дуоле са триолама и триоле са дуолама), четвороручно или на два клавира, с наставником.

Даље усавршавање вештине свирања полифоније, радом на композицијама сложенијих тешкоћа.

Упознавање са основним врстама украса (кратким предударом - форшлагом, дугим предударом - апођатуром, пралтрилером, мордентом и шлајфером) и разумевање и усвајање начина њиховог извођења.

Даље усавршавање вештине читања *Prima vista*.

Профилирање знања о музичким облицима (малој и великој реченици, малом и великом периоду и малој и великој троделној песми).

Даље усвајање информација о главним лествичним ступњевима и њиховим заменицима, њиховим међусобним односима, и вежбање у препознавању аутентичног и плагалног облика каденце.

Почетни рад на формирању навике самосталног вежбања, са објашњењем предности принципа "Мало, пажљиво и често" и принципа нераздвојивости слуховне од механичке компоненте.

Почетна активност на формирању навике редовног слушања уметнички вредне музике праћена информацијама о основним карактеристикама најважнијих стилских епоха.

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Диверноа: Основне вежбе за клавир, оп. 176
- Лемоан: Дечје етиде, оп. 37
- Черни: Етиде оп. 849
- Бертини: Етиде оп. 100
- Друге етиде или композиције сличних извођачких тешкоћа.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Бах: Мале композиције
- Друге полифоне композиције барокних композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Шуман: Албум за младеж оп. 68
- Чајковски: Дечји албум, оп. 39
- Лутославски: 12 малих комада
- Казела: 11 дечјих комада
- Гречанинов: Дечја књига, оп. 98
- Гедике: Оп. 36
- Кабалевски: Оп. 30
- Мајкапар: Минијатуре оп. 33
- Барток: Микрокосмос, I и II свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТИНЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Сонатине и варијације Дијабелија, Кулауа, Дусика, Хајдна, Бетовена и других композитора, доступне извођачком узрасту ученика

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЋИХ АУТОРА

- С. Рајичић: Дечја збирка
- М. Тајчевић: За мале
- З. Христић: Тачкице
- Друге композиције домаћих аутора, сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Дијабели: Сонатине, оп. 24
- Стравински: Пет малих комада
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

Бе-дур, Ес-дур, Ас-дур, це-мол, ге-мол и хроматска лествица.

Препоручене варијанте:

- паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве (хроматска лествица на исти начин);
- паралелно, у осминским триолама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз три октаве (само дурске и молске лествице из наведене групе);
- у супротним смеровима, у шеснаестинама, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручен минимални темпо: осмина и осминска триола = 80.

ТРОЗВУЦИ

Бе-дур, Ес-дур, Ас-дур, це-мол и ге-мол.

Препоручене варијанте:

- мали положај (такозвано "мало разлагање"), квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;
- мали положај, симултано (у акордима), паралелно, у осминама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве.

Артикулација: разложено – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручен минимални темпо: осмина = 80.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири етиде (или композиције виртуозних извођачких тешкоћа);
- четири композиције, по слободном избору;
- три полифоне композиције;
- једна цела сонатина и став из сонатине или циклус варијација.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и две композиције, по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица;
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Један став из сонатине;
5. Једна композиција, по слободном избору.

НАПОМЕНА

Смотра (на крају првог полугодишта) и обавезни јавни наступи, једнако као у првом и другом разреду, не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања.

Оцена са овог испита треба да буде одраз пажљиве, свеобухватне процене даље перспективе учениковог школовања.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

IV РАЗРЕД

(2 часа недељни, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

Наставак рада на развоју унутрашњег и спољашњег слуха даљим усложњавањем тешкоћа савладаних у претходном разреду, с нарочитом пажњом усмереном на препознавање вертикално-хоризонталних (хармонско-мелодијских) односа у оквиру задатих примера за вежбање. Развој свести о основним релацијама унутар тоналитета и релацијама тоналитета унутар квинтног круга и успостављање, у вези са овом проблематиком, чврсте везе са садржајима текуће наставе солфеђа.

Стицање почетног искуства у свирању по слуху кратких, једноставних, дијатонских мелодија (хармонизованих плагалним и аутентичним каденцирајућим обртима) и развој елементарне вештине импровизовања у оквирма оваквих тешкоћа.

Наставак рада на поступку свесног меморисања музичког дела, у циљу постепеног развијања способности слуховне контемплације (размишљања у тонским представама).

Наставак рада на развијању музичке фантазије указивањем на аналогии међу уметничким вредностима дела из разних области уметничког изражавања (књижевности, сликарства, вајарства, архитектуре...), упоређивањем, изградњом способности увиђања и подстицајним разговорима (поједностављеног садржаја, примереног учениковом узрасту) на теме из области музичке естетике.

Даље обогаћивање искуства у употреби педала, радом на композицијама сложенијих захтева на овом плану и почетак рада на стварању навике целисходног употребљавања левог педала – у сврху промене боје (тембра), а не утишавања звука.

Продубљивање осетљивости на лепоту клавирског звука, доследним радом на усавршавању извођачке вештине "певања" на клавиру – нарочито пажљивим, темељним изучавањем композиција полифоне структуре и композиција с романтичарском кантиленом.

Проширивање знања из области орнаментације упознавањем са групетом и трилером, њиховом варијантама и основним правилима њиховог извођења у оквирима барокног, класичног и романтичног стила.

Даље усавршавање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева (нарочито оних које третирају проблем трилера и активности "горњих" прстију) и инсистирањем на савлађивању њиховог "Брзо-дуго-

гласно-јасно" начина извођења - креирањем и увежбавањем ритмичких и фактуралних варијаната појединих тешких одломака и постепеним подизањем темпа извођења (према индивидуалним могућностима ученика) ка граници солидног виртуозитета.

Навикавање на економичну и сврсисходну употребу метронома у процесу вежбања (повремену, искључиво у сврху краткотрајне контроле темпа или односа темпа у оквиру композиције) с инсистирањем на увиђању суштинске разлике између музичких изражајних средстава метра и ритма, односно метричног и ритмичног свирања.

Употпуњавање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања прописаног годишњег репертоара.

Обогаћивање искуства у савладавању полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у сложенијим полиритмичким комбинацијама (триоле са квартолама и квартоле са триолама), четвороручно или на два клавира, с наставником.

Стално усавршавање вештине читања *Prima vista*, вежбањем примера са сложенијим тешкоћама на овом плану (самосталним или у сарадњи с наставником – четвороручно или на два клавира).

Проширивање знања о музичким облицима основним информацијама о варијацијама, ронду и сонати.

Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања задавањем мотивишућих домаћих задатака и подстицањем ученика на припремање (за концертно извођење) кратких, једноставних композиција, без велике помоћи наставника.

Укорењивање навике редовног слушања уметнички вредне музике повременим заједничким преслушавањем тонских снимака једноставних, популарних композиција које припадају различитим жанровима, разговарањем о њиховом садржају и уметничкој вредности и коментарисањем извођачких квалитета њихових интерпретатора.

СТИЦАЊЕ почетног такмичарског искуства узимањем учешћа у такмичењима једноставних програмских захтева, у сврху постепене изградње индивидуалног става према феномену музичког такмичења и раног прихватања високих захтева актуелних такмичарских извођачких стандарда (односи се претежно на напредне, извођачки мотивисане и подијумски оријентисане ученике).

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Беренс: Етиде, оп. 61
- Черни: Етиде, оп. 849 и оп. 299
- Хелер: Етиде, оп. 47
- Друге етиде сличних извођачких тешкоћа

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Бах: Мали прелудијуми и Двогласне инвенције
- Глинка: Четири двогласне фуге
- Мјасковски: Оп. 78, двогласне фуге
- Друге полифоне композиције барокних, романтичних или савремених композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Шопен: Ноктурна у це-молу и цис-молу, оп. постх. и Полонеза у ге-молу, оп. постх.
- Шуман: Албум за младеж, оп. 68
- Григ: Лирски комади
- Кабалевски: Дечје композиције
- Гречанинов: Оп. 99, Оп. 119, Оп. 123, Оп. 127.
- Шостакович: Игре лутака
- Казела: 11 дечјих комада
- Барток: Микрокосмос, III и IV свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТИНЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Моцарт: Бечке сонатине
- Бетовен: Соната оп. 49, бр. 2, Ге-дур
- Шуман: Соната оп. 118, бр. 1, Ге-дур
- Кабалевски: Варијације на словачку тему
- Николајев: Мале варијације у класичном стилу
- Мајкапар: Варијације на руску тему, оп. 8
- Друге сонатине, сонате или варијације сличних извођачких тешкоћа

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЋИХ АУТОРА

- С. Рајичић: Мала клавирска свита
- М. Тајчевић: Дјеци, II мала свита
- Ј. Бандур: Успаванка
- Друге композиције домаћих аутора сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Дијабели: Соната оп. 73
- Вебер: Тема са варијацијама, оп. 10
- Бертини: Етиде, оп. 97
- Шуберт: Варијације у е-молу
- Шуман: Оп. 85
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

Дес-дур, Гес-дур, еф-мол и ха-мол.

Препоручене варијанте:

- дурске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- у супротним смеровима, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;
- молске и хроматске лествице паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, континуирано, навише и наниже, кроз четири октаве.

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 60 (код извођења у супротним смеровима: четвртина = 40).

ТРОЗВУЦИ

Дес-дур, Гес-дур, еф-мол и ха-мол.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), квинтакорд, сектакорд и квартсектакорда, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- велики положај, симултано, у акордима паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве.

Артикулација: разложено – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 60.

НАПОМЕНА

Уколико ученику, због његовог узраста, још увек није удобно да "узима" акорде у овом положају, може да их свира без удвојеног основног тона – као у претходним разредима.

ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Доминантни и умањени септакорди за дурске и молске тоналитете Це, Ге, Де, Еф, Бе и Ес.

Препоручене варијанте:

- мали положај (такозвано "мало разлагање"), септакорд, квинтсектакорд, терцкварткорд и секундакорд, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;

- мали положај, симултано (у акордима), паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве.

Артикулација: разложено – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 60.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири етиде (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
- четири композиције, по слободном избору;
- три полифоне композиције;
- једна соната или став из сонате и циклус варијација;

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и једна виртуозна етида.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна полифона композиција;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);
3. Један став сонатине;
4. Једна композиција по слободном избору.

V РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

– Усавршавање способности свирања по слуху употребом нешто сложенијих примера дијатонских мелодијских образаца (хармонизованих одговарајућим каденцирајућим обртима) и стицање почетног искуства у импровизовању елементарне пратње за једноставну певачку, гудачку или дувачку деоницу.

– Наставак рада на техници свесног меморисања (учењем само из нота без употребе инструмента, крајње једноставних, фактурално елементарних композиција, по извођачким тешкоћама доступних ученику првог и другог разреда основне школе), у циљу даљег развијања способности слуховне контемплације.

– Стални развој музичке фантазије и даље профилирање ученикових критеријума у области уметничког садржаја и естетске вредности музичког дела.

– Даље усавршавање вештине употребе педала изучавањем композиција специфичних извођачких тешкоћа на овом плану.

– Посвећивање нарочите пажње изучавању композиција полифоне структуре (са ученицима просечних способности - не тежих од двогласних) и композиција са романтичарском кантиленом, ради даљег развоја извођачке вештине "певања" на клавиру.

– Проширивање знања из области орнаментације упознавањем (теоријским и кроз извођачку праксу) нових варијанти већ познатих украса и начина њиховог извођења у оквирима барокног, класичног и романтичног стила.

– Интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика) с посебним нагласком на даљем савлађивању "Брзо-дуго-гласно-јасно" начина свирања, у сврху постизања вишег ступња виртуозитета.

– Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.

– Стално усвајање нових знања из области музичке теорије и историје (повезано са композицијама које ученик изучава у току године).

– Обогаћивање искуства у савладавању полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у сложенијим полиритмичким комбинацијама, четвороручно или на два клавира, с наставником (триоле са квинтолама и квинтоле са триолама) и самостално (дуоле са триолама и триоле са дуолама).

– Даље усавршавање вештине читања *Prima vista*, вежбањем примера са сложенијим и разноврснијим тешкоћама (самосталним или у сарадњи с наставником – четвороручно или на два клавира). Упознавање са најпопуларнијим делима оркестарске и друге неклавирске литературе свирањем њихових поједностављених транскрипција.

– Проширивање знања о музичким облицима додатним информацијама о варијацијама, ронду, сонати и сонатном циклусу. Посебно посвећивање пажње детаљној анализи облика композиција извођених у оквиру текућег годишњег репертоара.

– Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања задавањем разноврсних, мотивишућих, домаћих задатака и подстицањем ученика на самостално припремање (за концертно извођење) нешто захтевнијих композиција, уз незнатну помоћ наставника.

– Одржавање навике редовног слушања уметнички вредне музике даљим стимулисањем интересовања за упознавање нових тонских снимака и повременим заједничким одласцима на концерте.

– Даље обогаћивање такмичарског искуства узимањем учешћа у такмичењима са доступним програмским захтевима, у сврху дубљег упознавања личне мотивације за овакву врсту извођачке активности и степена извођачке успешности и ефикасности у њеним оквирима (односи се, пре свега, на ученике израженијих извођачких способности).

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Черни: Етиде оп. 299
- Крамер и Биллов: Етиде
- Беренс: Етиде оп. 61
- Лешхорн: Етиде оп. 38
- Друге етиде сличних извођачких тешкоћа

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Бах: Двогласне инвенције, фугете и поједини ставови из Француских свита
- Хендл: Поједини ставови из свита
- Јаковски: У старом стилу, оп. 43
- Друге полифоне композиције барокних, романтичних или савремених композитора композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Григ: Лирски комади
- Менделсон: Песме без речи
- Шуберт: Два скерца
- Прокофјев: Музика за децу
- Кабалевски: Оп. 37

- Мартину: Лутке
- Барток: Микрокосмос, III и IV свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТЕ, СОНАТИНЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Хајдн: Сонате, по избору
- Моцарт: Соната Це-дур, КВ 545, Соната Ес-дур, КВ 282
- Бетовен: Соната оп. 49, бр. 1, ге-мол, Сонате Woо 47 (Ес-дур, еф-мол и Де-дур)
- Шуман: Соната оп. 118, бр. 2, Де-дур
- Вебер: Анданте са варијацијама, оп. 3
- Лукомски: Варијације у еф-молу
- Друге сонате или варијације сличних извођачких тешкоћа

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЋИХ АУТОРА

- С. Рајичић: Мала клавирска свита
- М. Логар: Два менуета
- В. Мокрањац: Мала свита
- Ј. Славенски: Игре и песме са Балкана
- Друге композиције домаћих аутора, сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Моцарт: Сонате у Де-дуру и Бе-дуру
- Дворжак: Багателе, оп. 47
- Шуберт: Соната у це-молу
- Шуман: Дванаест комада оп. 85
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

Фис-мол, цис-мол, гис-мол, ес-мол и бе-мол.

Препоручене варијанте:

- дурске и молске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- у супротним смеровима, у шеснаестинама, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;
- паралелно, у осминама, у интервалима терце, сексте и дециме, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;
- хроматске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80 (код извођења у супротним смеровима: четвртина = 60).

ТРОЗВУЦИ

Фис-мол, цис-мол, гис-мол, ес-мол и бе-мол.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), квинтакорд, сектакорд, и квартсектакорд, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- велики положај, квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд, симултано (у акордима), паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- арпеђа (разлагање с променом позиције), паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.

ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Доминантни и умањени септакорди за дурске и молске тоналитете.

А, Е, Ха, Ас, Дес и Гес.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), септакорд, квинтсектакорд, терцквартакорд и секундакорд, разложено, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;

- велики положај, симултано (у акордима), паралелно, у четвртинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве;

- арпеђа, у интервалу октаве, паралелно, навише и наниже, континуирано, кроз две октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: осмина = 80.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири етиде (или композиције виртуозних извођачких тешкоћа);
- четири композиције, по слободном избору;
- три полифоне композиције;
- једна соната или став из сонате и циклус варијација;
- једна композиција домаћег аутора.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и једна виртуозна етида.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна полифона композиција;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Један став из сонате;
4. Једна композиција по слободном избору;
5. Једна композиција домаћег аутора.

VI РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

–Интензивирање рада на развоју активности унутрашњег и спољашњег слуха употребом примера дијатонских и једноставних хроматских хармонско-мелодијских образаца, савлађивањем вештине њиховог репродуковања на инструменту и стицањем сложенијег искуства у импровизовању пратње за певачку, гудачку или дувачку деоницу - функционалног у оквирма аматерске делатности, а, истовремено, довољног за евентуалан наставак школовања у средњој музичкој школи.

–Наставак рада на техници свесног меморисања (учењем, само из нота, без употребе инструмента, нешто компликованијих, фактурално сложенијих композиција - по извођачким тешкоћама лако доступних ученику трећег разреда основне школе), у циљу довођења способности слуховне контемплације на солидан аматерски ниво, с перспективом даљег развоја током евентуалног наставка школовања у средњој музичкој школи.

–Оспособљавнаје ученика за самостално развијање музичке фантазије и континуирано индивидуално профилирање основних критеријума у области музичке естетике настављењем са праксом повременог вођења дискусија и задавањем домаћих задатака различитог типа везаних за ову тематику.

–Даље посвећивање пажње изучавању композиција полифоне структуре (трогласних и, изузетно, са ученицима натпросечних способности, лаких четворогласних) и композиција са романтичарском кантиленом, ради дефинитивног, сталног усвајања извођачке вештине "певања" на клавиру.

–Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата, с нагаласком на савлађивању тешкоће разложеног и симултаног свирања октава (само код ученика чијем је извођачком апарату овај технички проблем доступан) и на даљем унапређивању "Брзо-дуго-гласно-јасно" начина свирања - у сврху развијања навике дуготрајног, свакодневног рада на овој проблематици, с крајњим циљем достизања веома солидног степена извођачког виртуозитета (превасходно код ученика натпросечних извођачких способности).

– Заокруживање степена стечених знања из области музичке теорије и историје у целину која задовољава потребе аматерског бављења музиком, а уједно представља и солидну основу за даљу надградњу у оквирима средњег музичког школовања.

– Усавршавање вештине извођења полиритмичких тешкоћа свирањем лествица у још сложенијим полиритмичким комбинацијама, четвороручно или на два клавира, с наставником (квартоле са квинтолама и квинтоле са квартолама) и самостално (триоле са квартолама и квартоле са триолама, и квартоле са квинтолама и квинтоле са квартолама), с крајњим циљем постизања веома функционалне слуховно-моторне координације.

– Довођење вештине читања *Prima vista* на ниво који задовољава потребе у оквирима аматерског бављења музиком, једнако као и на ниво отворене перспективе даљег развоја ове способности током евентуалног наставка школовања у средњој музичкој школи.

– Проширивање знања о музичким облицима још сложенијим информацијама о варијацијама, ронду, сонати, сонатном циклусу и свити, кроз континуиран процес повезивања стеченог теоретског разумевања са личном извођачком праксом.

– Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања задавањем сложенијих домаћих задатака и подстицањем ученика на припремање тежих композиција за концертно извођење (без помоћи наставника, у потпуности самостално).

– Дефинитивно стварање сталне потребе за слушањем уметнички вредне музике и навике редовног одласка на концерте.

– Даље стицање такмичарског искуства узимањем учешћа у домаћим и интернационалним такмичењима са тежим програмским захтевима (за ученике који испољавају натпросечну извођачку способност).

– Интензивна, пажљива, свеобухватна анализа (наставника, у сарадњи са учеником и његовим родитељима) степена знања и искуства које је ученик усвојио током шестогодишњег школовања, стања његове мотивације везане за даља улагања у сопствени музички развој и постојања услова за евентуалан успешан наставак школовања у средњој музичкој школи.

ЛИТЕРАТУРА

ЕТИДЕ И КОМПОЗИЦИЈЕ ВИРТУОЗНИХ ИЗВОЂАЧКИХ ТЕШКОЋА

- Черни: Етиде, оп. 299 и оп. 740
- Лешхорн: Етиде, оп. 66
- Крамер и Билор: Етиде
- Мошковски: Етиде, оп. 18
- Друге етиде сличних извођачких тешкоћа.

ПОЛИФОНЕ КОМПОЗИЦИЈЕ

- Шопен: Композиције из Оп. постх, ноктурна, валцери, полонезе
- Бах: Двогласне и Трогласне инвенције и Француске свите (поједини ставови)
- Хендл: Свите (поједини ставови)
- Друге полифоне композиције барокних, романтичних или савремених композитора доступне извођачком узрасту ученика.

КОМПОЗИЦИЈЕ МАЛЕ ФОРМЕ

- Моцарт: Рондо Де-дур, Фантазија де-мол
- Бетовен: Багателе, оп. 33
- Шуман: Оп. 99 и оп. 120
- Григ: Лирски комади
- Менделсон: Песме без речи
- Чајковски: Годишња доба
- Бородин: Мала свита
- Регер: 10 малих комада, оп. 44
- Барток: Микрокосмос, V и VI свеска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа.

СОНАТЕ И ВАРИЈАЦИЈЕ

- Хајдн: Сонате, по избору
- Моцарт: Сонате у Це-дуру (КВ 309 и КВ 330), у Еф-дуру (КВ 280 и КВ 332)
- Бетовен: Соната у ге-молу, оп. 49, бр.1, Соната у Ге-дуру, оп. 79
- Кабалевски: Варијације у Бе-дуру, оп. 40
- Беркович: Варијације на Паганинијеву тему
- Друге сонате или варијације сличних извођачких тешкоћа

КОМПОЗИЦИЈЕ ДОМАЊИХ АУТОРА

- В. Мокрањац: Игре
- Ј. Славенски: Игре и песме са Балкана
- М. Тајчевић: Српске игре
- Д. Деспић: Сонатина in F
- Друге композиције домаћих аутора, сличних извођачких тешкоћа.

КОМПОЗИЦИЈЕ ПИСАНЕ ЗА ЧЕТВОРОРУЧНО ИЗВОЂЕЊЕ

- Шуман: Слике са истока, оп. 66
- Казела: Пупацетио
- Респиги: Шест малих комада
- Стравински: Три лака комада
- Равел: Моја мајка гуска
- Друге композиције сличних извођачких тешкоћа писане за четвороручно извођење.

ЛЕСТВИЦЕ

По слободном избору.

Препоручене варијанте:

- дурске и молске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалима октаве, терце, сексте и дециме, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;
- у супротним смеровима, с почетком у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, сваком руком кроз две октаве;
- хроматске лествице, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: легато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручен минимални темпо: четвртина = 100.

ТРОЗВУЦИ

По слободном избору.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), разложено и симултано, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- арпеђа, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: осмина = 80.

ЧЕТВОРОЗВУЦИ

Доминантни и умањени септакорди, по слободном избору.

Препоручене варијанте:

- велики положај (мали положај са удвојеним основним тоном – такозвано "велико разлагање"), разложено и симултано, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве;

- арпеђа, паралелно, у шеснаестинама, у интервалу октаве, навише и наниже, континуирано, кроз четири октаве.

Артикулација: разложено (велики положај и арпеђа) – легато; у акордима – портато.

Динамика: пиано или форте.

Препоручени минимални темпо: четвртина = 80.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири етиде (или композиције виртуозних извођачких тешкоћа);
- четири композиције, по слободном избору;
- три полифоне композиције;
- једна соната или став из сонате и циклус варијација;
- једна композиција домаћег аутора.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- једна лествица и једна виртуозна етида.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна полифна композиција;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Један став сонате;
4. Једна композиција, по слободном избору;
5. Једна композиција домаћег аутора.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Образовање и васпитање ученика музике је изразито захтеван и одговоран посао. Подразумева се да онај који се њиме бави, поред одговарајућег професионалног знања и искуства треба, свакако, поседује још и доста широк увид у основне принципе и законитости развојне психологије.

Будући да је, нарочито у оквирима индивидуалне наставе, наставни процес снажно обележен феноменом трансфера, наставник, у функцији "трећег родитеља", представља важну идентификациону фигуру, у пресудној мери одговорну за музичку, а знатним делом и личну судбину свог ученика. Оваква одговорност обавезује наставника на основно упознавање учениковог породичног окружења (пре свега, интензитета и карактера родитељске подршке учениковом музичком школовању и нивоа њихових очекивања), једнако као и услова у којима ученик живи (нарочито квалитета инструмента на којем вежба или могућности набавке инструмента, уколико га ученик не поседује). Опскрбљен подацима ове врсте, наставник ће бити у стању да прецизније процени ученикову личност, посебно његову музичку мотивацију и његове развојне капацитете те да, на основу такве процене, креира наставно-васпитни третман, којим ће ученика довести до оптималног остварења његовог индивидуалног потенцијала.

Није потребно наглашавати у којој мери наставников став према ученику ваља да буде обележен наклоношћу, топлином, саосећањем, разумевањем, подршком, охрабрењем и поштовањем.

Пошто је примарна наставникова улога да негује учеников таленат, то неизбежно ограничава његов критицизам на веома уско подручје крајње неопходности – једино у којем се он може сматрати конструктивним.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са учениковог репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте учениковог свирања. То значи да ће се он, током читавог периода учениковог рада на одабраном делу, трудити да му пренесе не само своје знање о прстореду, педализацији, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних информација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела (облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности).

Квалитет првог и неколицине наредних часова (педагошка пракса ово потврђује) најчешће пресудно утиче на даљи развој учениковог интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети већу пажњу овој проблематици, проналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода.

Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у

опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању – повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област клавирске литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем својег културног и духовног хоризонта.

Хармоника

І ЦИКЛУС (І, ІІ и ІІІ разред)

І РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.)

Назив предмета	Хармоника
Циљ	Циљ учења предмета Хармоника је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА: ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

- опише својим речима карактеристике хармонике и начин добијања тона;
- правилно седи и држи инструмент;
- правилно поставља руке на обе клавијатуре;
- правилно води и мења мех;
- примени основне елементе нотне писмености, чита виолински и бас кључ;
- препозна основне ознаке за темпо, динамику, акценте, понављање;
- примени означену артикулацију и обликује фразу;
- употреби регистре у циљу промене боје и висине тона;
- самостално свира соло кратке композиције напамет;
- учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

САДРЖАЈИ

- Карактеристике инструмента.
- Седење и држање инструмента.
- Поставка леве и десне руке.
- Мех.

- Виолински и бас кључ.
- Основне ознаке.
- Артикулација.
- Регистри.
- Музичка меморија.
- Јавни наступи.
- Понашање на јавном наступу.

Скале и трозвучи:

- Це-дур, Ге-дур, Де-дур, Ф-дур (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано)

ЛИТЕРАТУРА:

- З. Ракић: Хармоника за 1.разред основне музичке школе (уџбеник);
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику;
- З. Ракић: Композиције за хармонику;
- В. В.Терзић: Школа за хармонику , 1. свеска;
- А. Факин: Школа за хармонику, 1. свеска;
- Л. Међери: Избор композиција за хармонику, 1.свеска;
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, 1. свеска;

Обавезни минимум програма:

- Це-дур, Ге-дур, лествице (паралелно у четвртинама, трозвук-мало разлагање и симултано);
- тридесет техничких вежби-етида (са различитим техничким захтевима);
- осам комада, песмица;

Јавни наступи:

- обавезна два јавна наступа током школске године.

Смотра:

1. Једна лествица;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких захтева);
3. Две композиције, по слободном избору;

Кључни појмови садржаја: хармоника, тон, музичка фраза, нотне вредности, јавни наступи.

НАПОМЕНЕ

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у квалитет наставниковог рада и процес учениковог развоја и напретка, као и да створе неопходне услове за учениково рано стицање извођачког искуства.

Школама се оставља могућност да, у оквирима својих школских програма, пропишу неки други вид оцењивања (усмени или писмени коментар наставника или групе наставника, чланова одговарајуће комисије).

Ученику је на смотри у току школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрима, контролним и годишњим испитима, до краја школовања у основној музичкој школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ХАРМОНИКА

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.)

I. УВОДНИ ДЕО

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Свирањем на инструменту активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и fine моторичке радње.

У настави која је усмерена на остваривање исхода предност се даје искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике. Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Понуђени Музички садржаји остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника.

Код ученика треба развијати дух заједништва кроз присуство на концертима и групно свирање. Посебну пажњу треба обратити на развој и стимулисање комуникацијских вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и правилно користе извођачки апарат. Неопходност неговања и одржавања коштано-мишићног и слушног апарата треба да буде стандард.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду Годишњег плана наставе и учења, Оперативног плана (на нивоу месеца) и планирање часа, односно припреме за час. Годишњим планом се дефинише број часова у односу на изабрано музичко дело које се обрађује, по месецима а у складу са годишњим фондом часова. Оперативни план подразумева одабир и операционализацију исхода на нивоу месеца у односу на изабрани музички пример/песму/дело.

Припрема за час је специфична с обзиром да је настава индивидуална и да усмерење часа у односу на ток и фокус у многоме зависи од припремљености ученика за час. Како се исходи у стицању вештина кумулативно остварују, сваки пут у неком свом сегменту, припрема садржи назив дела, циљ часа и конкретизацију исхода који је у фокусу у односу на циљ часа.

У оквиру организације годишњих и месечних активности неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе, па према њима усмеравати и обликовати наставне садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Предности индивидуалне наставу треба максимално искористити у раду са ученицима. Имајући у виду психо-физичке и музичке способности као и сазнајне капацитете сваког ученика, његово породично окружење и све остале чиниоце у образовно васпитном процесу, сваком ученику понаособ треба прилагодити програмске захтеве и приступ настави и учењу. Све захтеве треба остваривати кроз мањи или већи број једноставнијих па сложенијих примера, у зависности од могућности ученика.

Техничку поставку треба развијати кроз техничке елементе лествица и акорада, етида, вежби. Рад на техници меха треба прилагодити одређеној артикулацији, стилу и комплетном музичком изражавању, адекватно узрасту ученика.

Кроз композиције старих мајстора ученика треба упознати са стилем и припремити за полифонију. Разни комади и цикличне форме су важни за развој музичког размишљања, фразирања и концентрације код ученика. Регистре треба правилно употребити у односу на музичке и техничке захтеве. Стално треба радити на квалитету тона, ритмичко-метричкој стабилности, меморији, динамици, агогици.

Ученицима треба помоћи у планирању вежбања уз развијање одговорног односа према начину рада и поштовању процедура у стицању техничких вештина. Учити их истрајности и упорности развијати осетљивост и сензибилност у интерпретацији музичких дела.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- У циљу даљег савладавања основних музичких елемената ученик треба да упозна мотив и реченицу уз јасније диференцирање мелодије од пратње.
- Упознавање основних елемената динамичког нијансирања у практичном раду кроз употребу ознака: пиано, мецопиано, мецофорте, форте, крешендо и декрешендо.
- Даље усавршавање уједначеног рада прстију десне и леве руке кроз техничке вежбе, свирање хармонских интервала (терце, сексте). Легато помоћу заједничког тона.
- Техничко напредовање леве руке (основни, акаордски и баритон бас). Упознавање акордског мол-баса и «укрштање» основних и акордских басова. Свирање интервала на левој клавијатури.
- Једноставнија мелодијска кретања на обе клавијатуре (увод у полифонију) уз адекватно динамичко нијансирање.
- Акцентирање тона мехом.
- Нотне вредности: шеснаестина, пунктирана осмина, триола.
- Обрада нових врста такта: 4/8, 2/2, 3/2, 4/2 .
- Нове ознаке за темпо: алегро, андантино, адађо, ленто (или одговарајуће ознаке за лагани темпо), ачелерандо, пиу мосо, мено мосо.
- Употреба свих регистара који стоје на располагању ученику и упознавање са њиховом поделом, уз њихове промене на половини и четвртини паузе.

ЛЕСТВИЦЕ

- Це, Ге, Де, Еф-дур и упознавање са а-мол лествицом: дурске паралелно у четвртинама и осминама; трозвук мало разлагање и симултано; молска лествица паралелно у четвртинама; трозвук мало разлагање и симултано.

ЛИТЕРАТУРА

- В. В. Терзић: Школа за хармонику, II св.
- З. Ракић: Хармоника за 2. разред основне музичке школе (учбеник).
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику.
- З. Ракић: Композиције за хармонику.
- А. Факин: Школа за хармонику, II св.
- Л. Међери: Избор композиција за хармонику, I св.
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, I св.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице и трозвуци по програму;
- петнаест техничких вежби - етида;
- шест композиција различитих епоха и садржаја.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида (или композиција виртуозног карактера);
3. Једна полифона композиција;
4. Једна композиција по слободном избору.

НАПОМЕНА

Два обавезна јавна наступа и смотре на крају школске године, једнако као у првом разреду, не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Детаљнија анализа музичког облика треба да послужи и као средство за лакше тумачење нотног текста, за развијање музичке меморије и диференцирање рада десне и леве руке.
- Примена савладаних врста артикулације кроз одговарајући стил и карактер композиција.
- Рад на развоју техничке спретности ученика.
- Обрада хармонских интервала (подметање и пребацивање прстију).
- Рад на репетицији тона десном и левом руком са разним комбинацијама прстореда.
- Увод у технику «кратког» меха.
- Обрада украса: дуги и кратки предудар, мордент, пралтрилер и краћи трилер.
- Примена триоле у комбинацијама са осминама и обрада синкопе.
- Упознавање нових агогичких ознака и примена ширег динамичког нијансирања.
- Примена регистра у односу на стил и карактер композиције (подела на три групе у односу на могућности транспонованја).

ЛЕСТВИЦЕ

- Свирање дурских и молских лествица до три предзнака паралелно у четвртинама, осминама и шеснаестинама, трозвук - мало разлагање и симултано.

ЛИТЕРАТУРА

- В. В. Терзић: Школа за хармонику, III св.
- З. Ракић: Хармоника за 3. разред основне музичке школе (учбеник).
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику.
- З. Ракић: Композиције за хармонику.
- З. Вукосављевић: Избор композиција за хармонику за 3. и 4. разред - 1. и 2. свеска
- А. Факин: Школа за хармонику, II св.
- Л. Међери: Избор композиција за хармонику, II св.
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, II св.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице по програму;
- десет техничких вежби-етида;
- пет композиција различитих епоха и садржаја.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- две композиције, по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица (четвртина = 66);
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна композиција по слободном избору.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Рад на анализи облика (дводелна и троделна песма, мали прелудијум и друго) са елементима полифоније, кроз детаљнију обраду технике интерпретације интервала на обе клавијатуре.
- Упознавање и свирање једноставнијих композиција цикличног облика (сонатина, свита и слично).
- Детаљније упознавање ученика са орнаментима и технику интерпретације – двоструки предудар, групето и трилер.
- У даљем техничком напредовању ученика треба постићи бржи темпо код свих облика артикулације, као и у тремолу уз употребу краћих нотних вредности.
- Интервале и акорде треба изводити различитим прсторедом.
- Употреба октава – разложено и симултано.
- Упознавање свих основних, акордских и баритон басова (уколико има могућности).
- Скокови на обе клавијатуре уз сложеније елементе оријентације.
- Примена и промене регистра у односу на стил и карактер композиције (подела на три групе у односу на могућности транспонована).

ЛЕСТВИЦЕ

- Свирање дурских и молских лествица до четири предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама, а одговарајуће молске лествице кроз две октаве у паралелном кретању у четвртинама, осминама и шеснаестинама.
- Дурски и молски трозвуци четворогласно у малом разлагању и симултано.
- Свирање октава симултано и разложено.

ЛИТЕРАТУРА

- В. В. Терзић: Избор етида и композиција, I св.
- З. Ракић: Хармоника за 4. разред основне музичке школе (уџбеник).
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику.
- З. Ракић: Композиције за хармонику.
- З. Вукосавњев: Избор композиција за хармонику за 3. и 4. разред - 1. и 2. свеска.
- А. Факин: Школа за хармонику, III св.
- Л. Међери: Избор композиција за хармонику, II св.
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, II св.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице по програму;
- осам техничких вежби-етида;
- четири композиције различитих епоха и садржаја;
- једна циклична композиција.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- две композиције, по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица (четвртина = 76);
 2. Једна етида;
 3. Једна полифона композиција;
 4. Једна циклична композиција или две композиције различитог карактера.
- Испитни програм се изводи напамет.

V РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Детаљније упознавање елемената полифоније (глас, тема, имитација, одговор итд.) и техничких средстава којима се она остварује, уз евентуалну употребу баритон-баса.
- Рад на анализи облика: тема са варијацијама, свита, сонатни облик, сонатина.
- Упознавање и детаљнија примена већег броја ознака за динамику и темпо.
- Рад на сложенијим захтевима вођења меха (тремоло, тремоландо, рикошет мехом).
- Примена и промене регистра у односу на стил и карактер композиције (подела на три групе у односу на могућности транспонована).
- Упућивање ученика на самостално решавање лакших проблема у примени прсторед, разних начина извођења појединих врста артикулације, вођењу меха и примени регистра.
- Читање с листа одговарајућих вежби, етида и комада.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске лествице до пет предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању, трозвучи у великом разлагању и симултано.
- Доминантни септакорд у малом разлагању и симултано, октаве симултано и разложено.

ЛИТЕРАТУРА

- В. В. Терзић: Избор етида и композиција, II и III св.
- З. Ракић: Хармоника за 5. разред основне музичке школе (учбеник).
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику.
- З. Ракић: Композиције за хармонику.
- З. Вукосављевић: Избор композиција за хармонику за 5. и 6. разред - 1. и 2. свеска.
- З. Ракић: Хармоника – албум за младе.
- А. Факин: Марљиви хармоникаш
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, III св.
- Л. Међери: Избор композиција за хармонику, III св.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице по програму;
- осам етида;
- четири композиције различитих епоха и садржаја;
- једна циклична композиција.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- етида и композиција по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица (четвртина = 84);
 2. Једна етида;
 3. Једна полифона композиција;
 4. Једна циклична композиција.
- Испитни програм се изводи напамет.

VI РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Стицање основних појмова о стилевима преко литературе која се обрађује.
- Обрада сложенијих двогласних и једноставнијих трогласних полифоних композиција, уз евентуалну употребу баритон-баса.
- Рад на даљем усавршавању техничких и музичких елемената као нераздвојне целине.
- Постизање ритмичке стабилности у вези са техничком сигурношћу у одређеном темпу.
- Укључивање регистра на краћим нотним вредностима без претходне припреме и сложенија примена регистра у циљу бољег музичког изражавања. Транспоноване регистрама.
- Проверавање стеченог знања и самосталности ученика у раду. Примена разних начина извођења појединих врста артикулације, динамике и регистара у зависности од стила и карактера композиције.
- Читање с листа етида и комада евентуално, импровизација пратње.

ЛЕСТВИЦЕ

- Дурске и молске лествице до шест предзнака кроз две октаве у паралелном и супротном кретању.
- Дурски и молски трозвуци (мало, велико разлагање и симултано), доминантни и умањени септакорди у малом великом разлагању и симултано кроз две октаве у паралелном кретању.
- Свирање октава симултано и разложено.
- Хроматска лествица у паралелном кретању.

ЛИТЕРАТУРА

- В. В. Терзић: Избор етида и композиција, II и III св.
- З. Ракић: Хармоника за 6. разред основне музичке школе (учбеник).
- З. Ракић: Хрестоматија за хармонику.
- З. Ракић: Композиције за хармонику.
- З. Вукосавњев: Избор композиција за хармонику за 5. и 6. разред - 1. и 2. свеска.
- З. Ракић: Хармоника – албум за младе.
- А. Факин: Марљиви хармоникаш
- М. Барачков: Избор композиција за хармонику, III св.
- Л. Међери: Избор композиција за хармонику, III св.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- лествице по програму;
- шест етида ;
- четири композиције различитих епоха и садржаја;
- једна циклична композиција.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају првог полугодишта)

- етида и композиција по слободном избору.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица;
2. Једна етида;
3. Једна полифона композиција;
4. Једна циклична композиција;
5. Једна композиција виртуозног карактера.

Испитни програм се изводи напамет.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Индивидуалну наставу треба максимално користити у раду са ученицима, без обзира на њихове способности. То је неопходно код овог инструмента, а у складу са физичким могућностима почетника.

Приликом постављања односа између пограмских захтева и планираног градива треба имати у виду све основне особине ученика. Прилагођавање наведених програмских захтева способностима ученика и његовом интересовању уједно усмерава ка квалитетнијој литератури и слушању одговарајућих композиција на нивоу узраста. Све захтеве треба остварити кроз мањи или већи број једноставнијих, односно сложенијих примера, зависно од могућности ученика.

Техничке елементе лествица и акорада, разних вежби и етида треба користити за одговарајуће поступно напредовање и овладавање основним облицима техничке поставке. Треба постићи одређени темпо кроз уједначени рад прстију у техничким вежбама и етидама, као и рад на техници меха. Рад на техници меха се прилагођава одређеној артикулацији, стилу и комплетном музичком изражавању, адекватно узрасту ученика.

Транскрибоване композиције старих мајстора користе се путем упознавања стила, као припрема за полифонију и каснији развој сложеније слушне контроле, уз независност прстију и руку.

Разни комади и једноставне цикличне форме су потребне за почетни развој музичке маште, смисла за облик и тонске боје, као и концентрације код ученика.

Употреба регистара треба да буде правилно постављена у односу на поједине музичке и техничке захтеве. Неговање квалитета тона, ритмичко-метричке стабилности, меморије, динамике, агогике и осталих елемената чак и код најједноставнијих примера школске литературе је важно за формирање комплетне музичке личности ученика на нивоу његовог узраста и могућности.

ГУДАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

Виолина

І ЦИКЛУС (І, ІІ и ІІІ разред)

І разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број: 5 од 27.05.2019))

Назив предмета	ВИОЛИНА
Циљ	Циљ учења предмета Виолина је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ОБЛАСТ: ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

ИСХОДИ

По завршеној области ученик ће бити у стању да:

- опише својим речима карактеристике виолине и начин добијања тона;
- правилно стоји и држи инструмент и гудало;
- изводи пицикато и основне потезе гудалом;
- самостално поставља прсте леве руке на хватник у првој позицији на свим жицама;
- изражајно пева а потом самостално или уз пратњу наставника свира кратке и лаке песмице по слуху;
- интонативно и ритмички правилно контролише и чита нотни текст;
- примени основне елементе нотне писмености у свирању нотног текста у виолинском кључу;
- примени што богатију музичку фантазију коју је развио путем приче и игре са наставником у свирању;
- користи различита музичка изражајна средства у зависности од карактера музичког примера уз помоћ наставника;
- свира кратке композиције напамет, соло и уз пратњу клавира;
- учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- испољи самопоуздање у току јавног наступа;
- активно слуша часове и јавне наступе других ђака

- поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

САДРЖАЈИ

- Карактеристике инструмента.
- Начин добијања тона.
- Поставка леве и десне руке.

Техника десне руке:

- квалитет звука на празним жицама;
- држање и вођење гудала по једној жици;
- прелазак са жице на жицу;
- основне динамичке различитости по једној жици;
- расподела гудала.

Основни потези: деташе, легато, маркато (2 и 4 нота на једно гудало).

Техника леве руке:

- поставка прве позиције;
 - разлика степена и полустепена;
 - прва позиција, распореди прстију (полустепен 2-3 и 1-2 прст);
 - поставка прстију и упоређивање полустепена у односу на суседне жице.
- Једноставне вежбе за развој моторике прстију леве руке.
- Музички бонтоњ.

Скале и трозвучи

- Дурске и молске скале са трозвуком у једној октави.

ЛИТЕРАТУРА

- А. С. Шаљман: Бићу виолиниста (I свеска А)
- К. Тахтациев: Виолина I
- Фортунатов: Млади виолиниста (I свеска)
- М. Гарлицкиј, К. Родионов, Ј. Уткин, К. Фортунатов: Хрестоматија I–II разред
- Б. Ферара: Школа за виолину
- Ј. Јорданова: Буквар за мале виолинисте
- З. Мемедовић: Учим да свирам виолину
- Д. Марковић: Почетна школа за виолину, I свеска

Обавезни минимум програма

- три дурске, односно молске скале са трозвучима;
- двадесет вежбица, етида;
- десет малих комада песмица

Јавни наступи

- обавезна два јавна наступа током школске године.

Програм смотри

- Једна једнооктавна скала са трозвучима (квинтакорд, сектакорд и квартсектакорд);
- Једна етида или комад
- Један комад или први став кончертина

Кључни појмови садржаја: тон, интонација, слушање музике, певање, пицикато, свирање, музички бонтон.

НАПОМЕНЕ

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у процес учениковог развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за учениково рано стицање извођачког искуства.

Школама се оставља могућност да у оквирима својих школских програма, пропишу неки други вид оцењивања (усмени или писмени коментар наставника или групе наставника, чланова одговарајуће комисије).

Ученику је на смотри у току школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрема и годишњим испитима, до краја школовања у основној музичкој школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

ВИОЛИНА

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број: 5 од 27.05.2019))

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи

да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције.

С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

Припрема за час обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са ученичког репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму), преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Имајући на уму комплексност и свеобухватност процеса наставе гудачких инструмента, активност наставника обухвата велику палету информација различите природе (техника свирања, неговање тона, процедуре вежбања, стилске одреднице о композитору, делу, облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским

и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности) до практичних демонстрација (лично свирање на инструменту). За ученике је веома важно да наставника доживљавају и као музички ауторитет а не само као предавача са друге стране катедре.

Код свих гудачких инструмената честа је појава тзв. слабих прстију, лабавих зглобова и слично. У тој ситуацији потребно је радити вежбе за јачање слабе мускулатуре руку.

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса, који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу. Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посећивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

V. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима.

У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

II разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Даљи рад на развоју музичко-слушних представа путем изражајног певања, свирања по слуху.
- Наставак рада на развијању музичке фантазије путем игре и приче.
- Упознавање са значењем најчешћих ознака за темпо (andante, moderato, allegro, presto...).
- Упознавање са релативним трајањем нота (целих, половина, четвртина, осмина и њима одговарајућих пауза и триола) и значењем пунктирања.
- Упознавање са значењем основних динамичких ознака (piano, mezzoforte, forte, diminuendo, crescendo...).
- Усавршавање вештине читања нота са циљем успостављања трајне навике упражњавања ове активности током читавог школовања.
- Упознавање са појмом мисаоне целине (фраза).

ШКОЛЕ

- Д. Марковић: Почетна школа за виолину I и II свеска
- Лањи и Денеш: Школа за виолину II свеска
- Сузуки: Школа за виолину I
- Грегоријан: Скале
- Геза Силваи: Школа за виолину Де,Е
- Геза Силваи: Жуте странице за виолину – III свеска "Основе различитих потеза"
- Геза Силваи: Жуте странице за виолину – I свеска "Основе различитих ритмова"

КОМАДИ

- Д. Марковић: Мали комади за виолину и клавир, II свеска
- Гарлицки, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија за I и II разред
- Фортунатов: Млади виолиниста. I свеска
- Ласло Роша: Враголани II, IV, V, VI свеска
- Ласло Роша: Дуети 3

КОНЧЕРТИНА

- С. Мах: Лаки кончертино
- П. Николић: Кончертино Ге-дур
- Кихлер: Кончертино Ге-дур

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири једнооктавне лествице;
- шест етида са различитом проблематиком;
- четири комада различитог карактера.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Две композиције, по слободном избору.

III разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставак рада на развоју музичко-слушних представа усложњавањем тешкоћа савладаних у претходном разреду.
- Почетак рада на поступку свесног меморисања музичког дела.
- Наставак рада на развијању музичке фантазије асоцијативно подстицајним разговорима и буђењем интересовања за креативно музичко изражавање.
- Почетак формирања представе о уметнички лепом звуку, тонско објашњење "певања" на инструменту.
- Даље усавршавање могућности извођачког апарата.
- Проширивање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике.
- Почетни рад на формирању навике самосталног вежбања и принципа јединства слуховне од механичке компоненте.

ШКОЛЕ

- Д. Марковић: Почетна школа за виолину, II, III свеска
- Лањи и Денеш: Школа за виолину, III свеска
- Сузуки: Школа за виолину II
- Волфарт: 60 етида за виолину, оп. 45
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Изабране етиде, I свеска - избор
- Грегоријан: Скале
- Геза Силваи: Школа Е,еФ
- Геза Силваи: Жуте странице за виолину – III свеска "Основе различитих потеза"
- Геза Силваи: Жуте странице за виолину – I свеска "Основе различитих ритмова"
- Геза Силваи: Жуте странице за виолину – II свеска "Основе различитих ритмова и украса"

КОМАДИ

- Д. Марковић: Мали комади за виолину и клавир, II свеска
- Гарлицки, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија за I и II разред

- Фортунатов: Млади виолиниста, II свеска
- Ласло Роша: Враголани VI, VII, III свеска
- Ласло Роша: Дуети 2

КОНЧЕРТИНА

- Комаровски: Кончертино Ге-дур
- Кихлер: Кончертино Ге-дур, II, III став
- Ридинг: Кончертино Ге-дур, Де-дур, ха-мол
- Вивалди (Фелински): Кончертино Ге-дур

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице кроз две октаве и разлагања по Грегоријану;
- шест етида са различитом проблематиком;
- четири комада различитог карактера.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица кроз две октаве са разлагањима по Грегоријану;
2. Једна етида одговарајуће тежине;
3. Два комада различитог карактера, варијације или кончертино.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

IV разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставак рада на развоју музичко-слушних представа даљим усложњавањем тешкоћа савладаних у претходном разреду.
- Наставак рада на поступку свесног меморисања музичког дела.
- Наставак рада на развијању музичке фантазије подстицајним разговорима поједностављеног садржаја, примереног учениковом узрасту као и указивањем на аналогии међу уметничким вредностима дела из разних области уметничког изражавања (књижевности, сликарства, вајарства, архитектуре...)
- Даље усавршавање ефикасности извођачког апарата радом на композицијама сложенијих техничких захтева.

- Навикавање на повремену употребу метронома у процесу вежбања с инсистирањем на увиђању суштинске разлике између музичких изражајних средстава метра и ритма, односно метричног и ритмичног свирања.
- Употпуњавање знања о ознакама темпа, карактера, динамике и агогике, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања прописаног годишњег репертоара.
- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.

ШКОЛЕ

- Д. Марковић: Школа за виолину III
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Изабране етиде III
- Волфарт: 60 етида, оп. 45
- Кајзер: 36 етида, оп. 20, I свеска
- Грегоријан: Скале
- Геза Силваи: Школа за виолину Ф
- Геза Силваи: Жуте странице за виолину II, III

КОМАДИ

- Д. Марковић: Мали комади за виолину и клавир, III свеска
- Бакланова: Сонатина Бе-дур
- Фортунатов: Млади виолиниста, II свеска
- Хрестоматија за III - IV разред

КОНЧЕРТИНА

- А. Јаншинов: Кончертино оп. 35
- Кихлер: Кончертино у стилу Вивалдија Де-дур
- Л. Портноф: Кончертино а-мол
- Хубер: Кончертино Еф-дур
- Бакланова: Кончертино де-мол
- Ридинг: Кончертино Ге-дур

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири дурске двооктавне лествице у позицији са разлагањима по Грегоријану;
- осам етида са различитом проблематиком;
- четири комада различитог карактера;
- једна велика форма: став из концерта, кончертина, сонате или тема с варијацијама.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна двооктавна лествица у позицији са разлагањима по Грегоријану;
2. Две етиде са различитом проблематиком;
3. Једна велика форма: став из концерта или тема с варијацијама.

V разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Континуирани рад на развоју музичке фантазије.
- Интензиван рад на даљем развоју могућности извођачког апарата, путем савлађивања свих врста техничких тешкоћа (у варијантама прилагођеним индивидуалним могућностима ученика).
- Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.
- Стално усвајање нових знања из области музичке теорије (повезано са композицијама које ученик изучава у току године).
- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.

ШКОЛЕ

- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Избор етида, III свеска
- Волфарт: 60 етида оп. 45
- Кајзер: 36 етида оп. 20, II свеска
- Мазас: Етиде оп. 36, I свеска
- Донт: Етиде оп. 37 – избор
- Грегоријан: Скале

КОМАДИ

- Фортунатов: Млади виолиниста, II свеска
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Хрестоматија II
- Хрестоматија IV и V разред

ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

- А. Вивалди: Концерт Де-дур, I став
- А. Вивалди: Концерт Ге-дур, I став
- А. Вивалди: Концерт а-мол, I став
- О. Ридинг: Концерт Де-дур, оп. 25
- О. Ридинг: Концерт Ге-дур, оп. 24
- Комаровски: Концерт А-дур
- Данкла: Варијације
- Бакланова: Варијације
- А. Комаровски: Варијације

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две двооктавне дурске и молске лествице са разлагањима са променом позиција по Грегоријану;
- осам етида различите проблематике;
- два комада различитог карактера;
- једна велика форма: став из концерта или варијације.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица кроз две октаве са променом позиција и разлагањима по Грегоријану;
2. Две етиде са различитом проблематиком;
3. Један став концерта.

VI разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Наставак рада на техници свесног меморисања.
- Оспособљавнаје ученика за самостално развијање музичке фантазије.
- Интензиван рад на даљем усавршавању ефикасности извођачког апарата.
- Континуиран рад на развоју навике самосталног вежбања.
- Континуирано употпуњавање знања о ознакама темпа и карактера, у зависности од ознака на које ученик наилази током изучавања композиција из задатог годишњег репертоара.

ШКОЛА

- Кајзер: 36 етида за виолину оп. 20, III свеска
- Мазас: Етиде оп. 36, I свеска
- Гарлицки, Родионов и Фортунатов: Избор етида, III свеска
- Кројцер и Јамполски: Етиде (почетне етиде)

КОМАДИ

- Г. Ф. Телеман: Сарабанда и Гавота
- Л. Бокерини: Менует
- Ј. Х. Фиоко: Allegro
- А. Корели: Allegro Де-дур

- Н. Рубинштајн: Преслица
- Хрестоматија за V и VI разред
- Млади виолиниста III свеска
- Данкла: Варијације

ВЕЛИКЕ ФОРМЕ

- Г. Ф. Телеман: Сонатине Ге-дур, Е-дур, Еф-дур
- А. Корели: Сонате А-дур, е-мол
- З. Фибих: Сонатина де-мол
- А. Вивалди: Концерт а-мол, II и III став
- Ј. С. Бах: Концерт а-мол, I став
- Ј. Б. Аколај: Концерт а-мол
- Г. Б. Виоти: Концерт оп. 23, Ге-дур, I став

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две треоктавне дурске и молске лествице са разлагањима по Грегоријану;
- шест етида различите проблематике;
- два комада различитог карактера;
- две велике форме: став из концерта и два става из барокне сонате.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна лествица кроз три октаве са разлагањима по Грегоријану;
2. Две етиде са различитом проблематиком;
3. Један комад;
4. Један став концерта.

- препоручена литература за први циклус - ВИОЛИНА

Препоручена литература није обавезујућа нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Н. Бакланова: Први часови, Москва, 1977.
- Денеш, Регер и Немет: Виолина А Бе Це, Будимпешта, 1997.
- Д. Марковић: Нека увек буде песма, почетна школа за виолину, Београд 1975.
- Д. Марковић: Нека увек буде песма, 2. део Београд, 1975.
- Д. Марковић: Коло око света, 3. део, Београд, 1982.
- К. Родионов: Почетна школа за виолину, Москва, 1972.
- Лањи и Денеш: Школа за виолину, I и II део, Будимпешта, 1997.
- Фортунатов: Млади виолиниста, I и II део, Ростов, 1997.
- С. М. Шаљман: Постаћу виолиниста, Лењинград, 1984.
- М. Гарлицкиј: Корак по корак, Москва, 1985.

- В. Јакубовскаја: На врх поступно, Сент-Петерсбург, 1974.
- Станко, Старјук: Први кораца младог виолинисте, Кијев, 1984.
- Љ. Степановић: Виолинска почетница
- Стеценка и Тугович: Виолина, I разред, Кијев, 1980.
- В. Стеценка: Прве мелодије, Кијев, 1960.
- К. И. Тахтаџиев: Виолина I, Кијев, 1991.
- Пархоменко и Зељдис: Виолина, Кијев, 1974.
- А. Григоријан: Почетна школа свирања на виолини, Москва, 1991.
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија, I и II део, Москва, 1963.
- Д. Марковић: Мали комади за виолину и клавир, I и II део, Београд, 1977.
- М. Ивановић: Од класике до модерне, I и II део, Београд, 1972.
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Избор етида за виолину за ученике I–III разреда
- Волфарт: 60 етида за виолину, оп. 45, Београд, 1975.
- Кајзер: Етиде за виолину оп. 20, Београд, 1975.
- Сузуки: Школа за виолину, Токио, 1978.
- П. Николић: Кончертино бр. 1, Ге-дур
- С. Мах: Лаки кончертино
- О. Ридинг: Кончертино ха-мол, Ге-дур
- А. Комаровски: Кончертино Ге-дур
- Г. Ф. Хендл: Варијације А-дур
- А. Вивалди: Концерт Ге-дур, I став
- Ф. Кихлер: Концерт Ге-дур, I став
- Н. Бакланова: Кончертино, де-мол

- препоручена литература за други циклус – ВИОЛИНА

Препоручена литература није обавезујућа нити је исцрпна и предлаже се као подсетник у којем се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака.

- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Избор етида за виолину за ученике III - V разреда
- Грегоријан Скале, Москва 1973
- Донт: Етиде оп.37
- Кројцер: 42 етиде Москва, 1973
- Мазас Етиде оп.36 св.1,2
- Шрадек: Вежбе св.1
- Гарлицкиј, Родионов, Уткин и Фортунатов: Хрестоматија, за 3,4,5,6 разред, Москва, 1963.
- Сузуки: Школа за виолину 4-8 св., Токио, 1978.
- Фортунатов: Млади виолиниста, II, III део, Ростов, 1997
- Бакланова: Варијације Г дур
- Ш.Данкла: Варијације 1 (на тему Пачинија)
- Варијације 3 (на тему Белинија)
- Варијације 5 (на тему Вејгља)
- Варијације 6 (на тему Меркадантеа)
- Концертни соло

- А.Корели: Соната е мол
Соната де мол
Соната А дур
- Мартину: Сонатина
- Ж. Аколај: Концерт а мол
- А.Вивалди: Концерт а мол
Концерт е мол
Концерт Ге дур
Концерт ге мол
- Ф.Зајц: Концерт 1,
 - А.Комаровски: Варијације на руску тему
 - Концерт 2
 - Концерт 1
 - Ј.С.Бах: Концерт а мол
 - Ш.Берио: Балетске сцене
 - Концерт а мол
 - В.Стојанов: Кончертино
 - П.Христосков: Кончертино
 - В. Марковић: Збирка најзаступљенијих виолинских концерата

ЖИЧАНИ ИНСТРУМЕНТИ

Гитара

I ЦИКЛУС (I, II и III разред)

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС – Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.)

Назив предмета	ГИТАРА
Циљ	Циљ учења предмета Гитара је да код ученика развије интересовање и љубав према инструменту и музици кроз индивидуално музичко искуство којим се подстиче развијање моторичке флексибилности и осетљивости, креативности, естетског сензибилитета, као и оспособљавање и мотивисање ученика за самосталан јавни наступ и наставак уметничког школовања.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

ОБЛАСТ/ТЕМА: ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:

- именује делове гитаре и опише својим речима начин добијања тона;
- демонстрира како се правилно седи и како се држи гитара;
- наведе тонове празних жица на гитари и називе прстију десне руке;
- изводи апојандо технику свирања десне руке;
- самостално поставља прсте леве руке на врат гитаре у првој позицији;
- изводи тирандо технику свирања десне руке;
- користи истовремено прсте леве и десне руке;
- разликује гласно и тихо свирање, као и споро и брзо свирање;
- пева мелодије које свира;
- свира двоглас, мелодија уз пратњу баса;
- примењује елементе нотне писмености у свирању;
- самостално свира кратке композиције напамет;
- свирањем у дуу примењује принцип узајамног слушања;
- учествује на јавним наступима у школи и ван ње;
- поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике.

САДРЖАЈИ

- Делови инструмента и начин добијања тона.
- Правилно седење и држање инструмента
- Празне жице и тонови ми, си, сол, ре, ла, ми.
- Називи прстију десне руке.
- Основни елементи нотне писмености – трајање нота.
- Апојандо техника свирања десне руке – свирање са наслонем.
- Тирандо техника свирања десне руке- чупкање.
- Ознаке за прсторед десне руке.
- Ознаке за прсторед леве руке.
- Техника леве руке – прва позиција.
- Двоглас, истовремено коришћење палца и прста.
- Извођење основне динамике (форте и пијано).
- Свирање у дуу... (наставник– ученик или два ученика).
- Музички бонтон.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Јовичић: Школа за гитару, I део
- Ј. Јовичић: Почетница за гитару
- М. Ђулијани: Техничке вежбе
- Хуберт Кепел: Техничке вежбе
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- Едо Ђуга: избор композиција
- Вера Огризовић: Збирка композиција Мој први концерт

Шира литература по избору наставника, а у складу са програмом.

Обавезни минимум програма:

- четири лествице у првој позицији;
- четири етиде;
- три комада;

Јавни наступи – обавезна су два јавна наступа током школске године.

Програм смотре (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида или краћа композиција одређених техничких захтева;
3. Две композиције по слободном избору.

Кључни појмови садржаја: тон, техника, мелодија, музички бонтон

НАПОМЕНЕ

Смотре и обавезни јавни наступи не подлежу конвенционалном, нумеричком начину оцењивања. Њихова сврха је да омогуће јавни увид у квалитет наставниковог рада и процес учениковог развоја и напретка, као и да буду неопходан полигон за учениково рано стицање извођачког искуства.

Школама се оставља могућност да, у оквирима својих школских програма, пропишу неки други вид оцењивања (усмени или писмени коментар наставника или групе наставника, чланова одговарајуће комисије).

Ученику је на смотри у току школске године допуштено да свира из нота, али на обавезним јавним наступима и на смотри на крају школске године мора да свира напамет, једнако као на свим осталим јавним наступима, смотрема и годишњим испитима, до краја школовања у основној музичкој школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ГИТАРА

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.))

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике (јединство техничких и музичких елемената).

Бављење музиком уопште а посебно свирање на инструменту подстиче фину менталну комбинаторику драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала ученика и одлична је основа за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Препоручени музички садржаји (литература) остављају простор за избор и других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Наставник има слободу али и одговорност да изабере оптималан програм у коме ће ученик моћи да репродукује све техничке и музичке задатке, а и да у истом ужива, не размишљајући о тежини захтева као о неком непробродивом проблему.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко свирање и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу ученике треба упућивати да правилно седе и користе извођачки апарат што је важно за одржавање здравља коштаног-мишићног апарата. Задатак наставника је да у том смислу, у зависности од врсте инструмента и специфичног става при свирању ученике упуте на потребу сталног јачања мускулатуре упражњавањем различитих физичких вежби и/или пливања. У односу на слушни апарат, ученике треба информисати и упозорити да прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма у негативном смислу.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. У том смислу позитиван ефекат музике у смислу опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу.

Припрема за час посвећена је сваком ученику појединачно, имајући у виду музичке, интелектуалне, физичке и менталне предиспозиције.

С обзиром на дужину трајања часа (30/45 минута) рад треба ефикасно организовати. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је разноврстан и маштовит час најбољи начин за постизање резултата.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Избор композиција које носе у себи одређене техничке и музичке захтеве је од великог значаја за заинтересованост ученика и њихов напредак. То је нарочито важно за ученике првог циклуса, који тек освајају простор инструмента, а звучна слика која им се допада буди потребу да изнова истражују, вежбају и кроз то и напредују у техничком и музичком смислу.

Сваки ученик је посебан и у том смислу наставник мора имати и његову ширу слику (породица, школа, окружење, лични капацитети...) како би оптимално избалансирао одговарајући програм који ће ученика довести до практичних вештина, а ове пак отворити пут за даље напредовање.

Музички материјал који се обрађује обухвата различите композиције, почев од најједноставнијих вежби (празне жице), па све до развијенијих цикличних и полифоних форми.

Скале, вежбе или етиде морају бити саставни део свакога часа.

Највећу важност у свирању техничких вежби треба дати разговетности и правилној ритмизацији, па тек потом лепоти тона и брзини.

Полифонија има задатак да развија музичку интелигенцију, меморију, да побољша слушне способности и развије осећај за стил. Разноврстан избор комада подстаћи ће машту, осећајност и темперамент.

Веома је важно да ученици што чешће јавно свирају како би се ослободили страха од наступа као и да стекну навику посећивања концерата уметничке музике и представа. Дискусијом о одслушаним делима и извођењем истих (примереном старосном добу ученика), ученици стичу увид у тумачења музичких дела, начине извођења, различите техничке приступе извођача, развијајући тако критичко мишљење, о сопственом и туђем извођењу које ће им помоћи у даљем развоју и напредовању.

Када су у питању такмичења, препоручује се велика умереност и опрез. Мудар наставник неће допустити да ученичка мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, као и да сопствени рад вреднује бројем награда и признања које његови ученици освајају.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим На часовима инструмента најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја.

Критеријум у оцењивању је уложен труд ученика и његово лично напредовање у складу са личним и музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Потребно је отклонити све разлоге за могуће страхове, несигурност и трему који су проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља. Учешће ученика на јавним наступима, такмичењима, фестивалима и резултати годишњих испита и смотри употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Даље учвршћивање техничких елемената научених и I разреда кроз комаде, етиде и вежбе које морају бити нешто сложеније и дуже од оних из I разреда.
- Комплетно упознавање свих нота на свим жицама, закључно са петом позицијом.
- Савладавање основних дурских и молских акорада у првим позицијама.
- Рад на дурским и молским лествицама до петог поља, уз објашњење промене позиције.
- Поставка малог бареа.
- Наставак тежње за постизањем музичког израза уз употребу динамике (форте, фортисимо, пиано, пианисимо), боја (ординаре, тасто, понтичело).
- Једноставно објашњење најосновнијих елемената музичке форме – двотакт, тротакт, мотив.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ј. Јовичић: Школа за гитару, I и II део
2. Ј. Јовичић: Избор лаких етида за гитару
3. В. Андре: Збирка композиција за класичну гитару
4. Х. Сагрерас: Лекције за гитару
5. Шира литература по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

СМОТРА (на крају школске године)

1. Једна лествица;
2. Једна етида (или композиција виртуозних извођачких тешкоћа);
3. Две композиције, по слободном избору.

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Упознавање хватаљке закључно са седмом позицијом кроз вежбање позиционих вежби за четврту, пету и седму позицију.
- Увођење типских двооктавних лествица у новим позицијама са детаљним образложењем промене позиције и почетком рада на ритмичким варијантама.
- Свирање лествичних интервала у спором темпу.
- Постављање технике вибрата.
- Рад на постави великог баре хвата.
- Рад на одвајању мелодије и пратње помоћу различите динамике и различитих врста удара.
- Једноставна анализа композиција које се раде уз образложење карактера.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Јовичић: Школа за гитару, II део
- Х. Сагрерас: Лекције за гитару
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- Д. Богдановић: Шест дечјих комада
- Шири литература по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- четири лествице;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Лествица са каденцом и интервалима;
2. Етида;
3. Два комада.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

IV РАЗРЕД

(2 часа недељни, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Даље употпуњавање и развијање способности ученика у оквиру садржаја програма.
- Поставка легато технике за леву руку.
- Даљи рад и усавршавање двооктавних лествица и интервала.
- Даље усавршавање арпеђа десне руке.
- Упознавање девете позиције кроз позиционе вежбе.
- Упознавање са једноставним украсима – горњи и доњи предудар.
- Увођење ознака карактера.
- Инсистирање на потпуној контроли ритма и темпа.
- Инсистирање на музичком изразу.
- Објашњење и употреба агогике.
- Оспособљавање ученика за самосталан рад анализирањем проблема који се јаве и изнаглажењем начина на који се они могу решити.
- Читање с листа врло једноставних композиција.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Јовичић: Школа за гитару II и III део
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- Х. Сагрерас: Лекције за гитару
- М. Ђулијани: 120 арпеђа, оп. 1
- Ф. Сор: Етиде, оп. 31/I и II
- Ј. А. Логи: Партита
- Ј. Дауланд: Лаки комади
- Д. Богдановић: Шест дечјих комада
- Шира литература по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две лествице кроз три октаве;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Лествица са каденцом и интервалима - само једна врста;
2. Етида;
3. Два комада - један полифони.

V РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Даљи рад на употпуњавању стеченог знања.
- Рад на легатима за леву руку.
- Рад на промени позиције и скоковима за леву руку.
- Даљи рад на украсима – двоструки предудар, мордент, пратрилер.
- Рад на артикулацији и детаљна контрола трајања тонова.
- Вежбе за баре и вежбе за истезање.
- Даљи рад на читању с листа у једноставнијим примерима.
- Проширивање репертоара ренесансним, барокним или модерним композицијама уз упознавање карактеристика стила.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Јовичић: Школа за гитару, II и III део.
- В. Андре: Збирка композиција за гитару.
- Х. Сагрерас: Лекције за гитару.
- Шири литература по избору наставника.
-

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две лествице кроз три октаве;
- четири етиде;
- три комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Лествица са каденцом и интервалима – само једна врста;
2. Етида;
3. Два комада – један полифони.

VI РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и испитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Даљи рад на комплетном музичком усавршавању који подразумева захтеве у темпу, квалитету тона, динамици, боји, агогици, односно у целокупном музичком изразу.
- Рад на тремоло техници.
- Усавршавање украса – трилер.
- Рад на октавним флажолетима и на разним врстама ефеката (тамбора, пициката, ефекат добоша и др.).
- Рад на штимовању инструмента.

ЛИТЕРАТУРА

- Ј. Јовичић: Школа за гитару, III, IV и V део – само делови предвиђени програмом и прилагођени способностима ученика
- Ј. Јовичић: Композиције на фолклорне теме Балкана и Шпаније
- В. Андре: Збирка композиција за гитару
- Ф. Карули: Сонате
- М. Ђулијани: Сонатине
- Ф. Сор и Сеговија: 20 етида
- Шира литература по избору наставника

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две лествице кроз три октаве;
- две етиде;
- два комада.

ЈАВНИ НАСТУПИ

- обавезна два јавна наступа током школске године.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Једна трооктавна лествица;
2. Једна етида;
3. Један став сонатине или сонате, свите или варијације;
4. Један комад.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

Примарни задатак коме професори, примењујући овај програм, треба да стреме је развој љубави ка музици и стварање потребе за музицирањем. Овако стечено музичко образовање мора постати важан део опште културе сваког ученика.

Следећи задатак је да се талентованим и амбициознијим ученицима постави здрава и чврста основа за наставак школовања и то не само техничка (рад прстију), већ права музичка, која подразумева музички израз.

Темељ програма чини Школа за гитару Јована Јовичића, чија прва три дела обрађују комплетну проблематику школе за основно музичко образовање. Музички материјал који се обрађује обухвата различите композиције, почев од најједноставнијих вежби (празне жице), па све до развијенијих цикличних и полифоних форми. Скале, вежбе или етиде морају бити саставни део свакога часа. Највећу важност у свирању техничких вежби треба дати развојности и правилној ритмизацији, па тек потом лепоти тона и брзини. Полифонија има задатак да развија музичку интелигенцију, меморију, да побољша слушне способности и развије осећај за стил. Разноврстан избор комада подстаћи ће машту, осећајност и темперамент.

До доброг звучања композиција мора се доћи не само конкретним изражајним захтевима (динамиком боја, артикулација), већ и непрекидном анимацијом која мора прво оживети, а потом одржати ученикову жељу за музицирањем. Програм дозвољава велику слободу избора за све врсте композиција. Идеја је да се програм природније представи сваком ученику, а у зависности од његових способности и жеља. Слобода избора мора обезбедити квалитет свирања (ритмичност, тонска јасноћа, правилан избор темпа), а не број или тежина пређених композиција.

Будући да је, нарочито у оквирима индивидуалне наставе, наставни процес снажно обележен феноменом трансфера, наставник, у функцији "трећег родитеља", представља важну идентификациону фигуру, у пресудној мери одговорну за музичку, а знатним делом и личну судбину свог ученика. Оваква одговорност обавезује наставника на основно упознавање учениковог породичног окружења (пре свега, интензитета и карактера родитељске подршке учениковом музичком школовању и нивоа њихових очекивања), једнако као и услова у којима ученик живи (нарочито квалитета инструмента на којем вежба или могућности набавке инструмента, уколико га ученик не поседује). Опскрбљен подацима ове врсте, наставник ће бити у стању да прецизније процени ученикову личност, посебно његову музичку мотивацију и његове развојне капацитете те да, на основу такве процене, креира наставно-васпитни третман, којим ће ученика довести до оптималног остварења његовог индивидуалног потенцијала.

Није потребно наглашавати у којој мери наставников став према ученику ваља да буде обележен наклоношћу, топлином, саосећањем, разумевањем, подршком, охрабрењем и поштовањем.

Пошто је примарна наставникова улога да негује учеников таленат, то неизбежно ограничава његов критицизам на веома уско подручје крајње неопходности – једино у којем се он може сматрати конструктивним.

Од наставника се очекује да се редовно, савесно припрема за часове и пажљиво прати и планира развој сваког свог појединог ученика. Ова припрема обухвата читав спектар активности – од детаљног проучавања композиција са учениковог репертоара (аналитичким просвиравањем или, евентуално, припремањем за извођење на подијуму),

преко упоређивања различитих издања и допуњавања одабраних редакција, до континуираног вођења обимне евиденције о учениковом раду и напретку.

Претпоставка је да ће добар наставник увек имати на уму комплексност и свеобухватност процеса музичке наставе и да ове њене важне стране никад неће запостављати ради пуког усавршавања искључиво занатске компоненте учениковог свирања. То значи да ће се он, током читавог периода учениковог рада на одабраном делу, трудити да му пренесе не само своје знање о прстореду, техничким поступцима и извођачким изражајним средствима неопходним за примерено извођење дела, него и одређен број суштински важних информација о аутору дела, историјској епохи којој припада и специфичним особинама самог дела (облику у којем је написано, мелодијским, ритмичким, хармонским и контрапунктским појединостима које га карактеришу, емотивној, поетској, психолошкој или филозофској позадини његове уметничке представе и његовој естетској вредности).

Квалитет првог и неколицине наредних часова (педагошка пракса ово потврђује) најчешће пресудно утиче на даљи развој учениковог интересовања за музику. Наставнику се, из тог разлога, препоручује да посвети повишену пажњу овој проблематици, изналажењем и практичном применом најподстицајнијих и најинспиративнијих могућих наставних метода.

Препоручују се велика умереност и опрез у организовању ученикових такмичарских активности. Обазрив наставник неће допустити да ученикова мотивација временом постане искључиво такмичарски обојена, једнако као што неће упасти у опасну замку вредновања резултата сопственог рада бројем награда и признања које његови ученици освајају.

Равноправан третман свих ученика у класи наставник не сме, ни на какав начин и ни под каквим условима, да доведе у питање. Било какав дискриминаторски став у односу на степен музичке обдарености или неко друго учениково индивидуално својство сматра се педагошки и морално недопустивим.

Савестан наставник ће, разуме се, обазривим, интроспективно-аналитичким приступом проблематици индивидуалног наставног процеса пажљиво штитити ученика од развојно погубног пројектовања сопствених амбиција.

Једна од најважнијих потврда његове исправне педагошке позиције биће упоран рад на сопственом усавршавању – повременим учењем нових дела, стицањем додатних увида у област гитарске литературе, честим одласцима на концерте, праћењем актуелних збивања у светској дискографији, јавним наступањем, периодичним обнављањем теоријског знања, читањем методолошке, педагошке и психолошке литературе, сталним допуњавањем личног образовања и проширивањем свог културног и духовног хоризонта.

Оркестар, хор и камерна музика

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ЦИЉЕВИ

- Анимирати и оспособити ученика за групно музицирање.
- Усагласити индивидуално извођење са потребама групног.
- Усагласити интонацију и артикулацију свих ученика у свим видовима групног музицирања.
- Развијати перцепцију слушања осталих чланова.
- Развијати жељу за успехом и радом у групном музицирању.

ЗАДАЦИ

- Оспособљавање за даље музицирање.
- Усаглашавање индивидуалног са групним музицирањем.
- Усаглашавање интонације и артикулације са осталим члановима у групном раду.
- Развијање интонације и артикулације у складу са осталим члановима у групном раду и слушање других.
- Оспособљавање за даљи рад и школовање у оквиру наставе групног музицирања.

ОРКЕСТАР: обавезан је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања.

ХОР: настава хора обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда клавира, као и за оне ученике који нису укључени у рад оркестра или камерне музике.

КАМЕРНА МУЗИКА: настава камерне музике обавезна је за ученике IV, V, и VI разреда шестогодишњег и III и IV разреда четворогодишњег основног музичког образовања и васпитања који нису укључени у рад оркестра или хора. Организује се у групама од три ученика.

Оркестар

- У школи се формира гудачки оркестар према могућностима. Уколико нема ученика који свирају виолу, могу их заменити ученици који свирају деоницу треће виолине. Рад са гудачима треба да обухвати усклађивање прстореда, потеза и положаја гудала.
- Рад са оркестром обухвата увежбавање деоница, ритмичко и интонативно усклађивање, фразирање и динамичку обраду.
- Оркестар хармоника формира се самостално и обично се дели на четири деонице.
- Ради бољег и бржег савладавања програма неопходно је да наставници инструмента на часовима главног предмета са ученицима прочитају и технички обраде деонице које се извиде на часовима оркестра.
- Минимум програма: 3 краћа дела или једно дело у више ставова, по избору диригента. Обавезни су јавни наступи оркестра у току школске године.

Хор

- Програм рада са хором треба да садржи: вежбе дисања, вокализе за уједначавање боје гласова, певање канона, певање двогласних и трогласних композиција.
- Минимум програма: обрада најмање три трогласне композиције различитих стилских епоха, укључујући и домаће ауторе. Обавезни су јавни наступи хора у току школске године.

Камерна музика

Обухвата други циклус школовања.

ОБАВЕЗНИ МИНИМУМ ПРОГРАМА

- две композиције из периода барока или
- једно дело из периода преткласицизма, класицизма, романтизма и савремене музике, или
- три комада из различитих стилских епоха.

Наставник је обавезан да сваки камерни ансамбл припреми ученике за најмање један јавни наступ у току школске године.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА ОРКЕСТРА, ХОРА И КАМЕРНЕ МУЗИКЕ

Групно музицирање се у школи организује према могућностима извођења наставе. Ученицима инструменталне наставе, првенствено је потребно омогућити да буду организовани у рад оркестра и камерне музике.

Ученици могу бити истовремено обухваћени и радом оркестра као и учешћем у раду камерног ансамбла.

У школама у којима постоји хор укључити све ученике који нису обухваћени радом оркестра и камерног музицирања, а према Правилнику о наставном плану и програму.

Приликом одабира програма у групном музицирању, обратити пажњу да одговара техничким и музичким способностима свих учесника, нарочито када нису у питању ученици истих разреда и узраста. Програм треба да буде подстицајан и прихватљив да би се код ученика развила жеља и позитивна мотивација за рад у оркестру, хору и камерним ансамблима.

ТЕОРЕТСКИ ПРЕДМЕТИ

(Солфеђо, Теорија музике)

ЦИКЛУС (I, II и III разред)

Солфеђо - I разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По Правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање(Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.))

Назив предмета	СОЛФЕЂО (шестогодишње школовање)
Циљ	ЦИЉ учења предмета Солфеђо је да код ученика развију знања и вештине које подразумевају музичко описмењавање и развој музикалности, креативности, моторичке осетљивости и осећаја за лепо, у циљу ефикаснијег разумевања нотног текста у свим његовим аспектима, што доприноси успешној корелацији са наставом инструмента.
Разред	Први
Годишњи фонд часова	70 часова

<u>ИСХОДИ</u> По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	<u>ОБЛАСТ/ТЕМА:</u>	<u>САДРЖАЈИ</u>
– слуша дечије и народне песме и примере из литературе уз покрете; – изрази доживљај музике коју слуша цртањем; – препозна елементе музичке писмености кроз једноставне примере за слушање;	Слушање музике	Слушање музике уз покрет. Слушање музике уз цртање. Слушање одабране музичке литературе различитих жанрова.
– пева по слуху и солмизацијом песмице у Ц, Г, Ф дуру; – звучно препозна карактер дура; – пева и препозна лествично и терцно	Мелодика	Песмице и мелодијски примери примерени инструменталној литератури за први разред кроз Ц, Г, Ф дур (певање). Звучна слика дурског тонског рода.

<p>кретање, скок у тонику, доминанту и вођицу и тонични трозвук у Ц, Г, Ф-дуру; – чује и именује главне ступњеве; – пева по слуху и препозна мол; – опише својим речима доживљај музике различитог жанра и карактера;</p>		<p>Именовање и интонирање лествичног и терцног кретања, скокова у: тонику, доминанту, вођицу и тонични трозвук. Функције главних ступњева. Песмице у молским тоналитетима (певање). Развој музикалности.</p>
<p>– пише и чита ноте солмизацијом и музичком абецедом у виолинском и бас кључу; – изводи и записује нотне вредности и одговарајуће паузе; – препозна и примени предзнаке: повисилицу и снизилицу у мелодијском примеру; – објасни својим речима појмове: такт, тактица, завршна тактица, предтакт и узмах; – објасни својим речима лествичне појмове; – примени музичке ознаке за понављање, динамику и темпо; – примени најчешће начине извођења у музичким примерима (повезано и кратко); – опажа и пева тонове и мотиве;</p>	<p>Музичка писменост</p>	<p>Нотни систем: од велике октаве до треће октаве у зависности од врсте инструмента. Нотне вредности и одговарајуће паузе: цела, половина, половина с тачком, четвртина и осмина. Хроматски знаци: повисилице и снизилице.</p> <p>Појмови: такт, тактица, завршна тактица, предтакт, узмах. Именовање нота солмизацијом и музичком абецедом. Лествични појмови : лествица, тетрачорд, степен, полустепен, ступњеве. Музичке ознаке: понављање, прима и сецонда волта, Д.Ц.ал фине, корона. Основне ознаке за динамику (форте, пиано, меззофорте, мецопиано, крешендо и декрешендо). Основне ознаке за темпо (анданте, модерато, аллегро, виво). Основне ознаке за артикулацију (легато, стакато).</p>
<p>– препозна и запише ритам</p>	<p>Опажање, интонирање,</p>	<p>Опажање и интонирање</p>

у мелодијском примеру; – запише појединачне тонове, групе тонова и мотиве;	диктати	тонова и мотива у тоналитету. Записивање појединачних тонова, групе тонова и мотива. Записивање ритмичке окоснице.
– мења и допуњава мелодију и ритам научених песмица; – смишља мелодију на текст бројалице или дечије песмице;	Музичко стваралаштво	Мелодијске и ритмичке импровизације у складу са пређеним градивом. Импровизација мелодије на текст бројалице или дечије песмице.
– пажљиво слуша и коментарише извођење музике друга-другарице;	Музички бонтон	Слушање и уважавање извођача
– препозна и изведе четвртинске тактове; – изведе бројалице, пева песме по слуху и песме различитих жанрова; – изводи ритам на различите начине; – одржи ритмички пулс; – равномерно чита ноте у виолинском и бас кључу; – визуелно сагледава и изводи као целину: синкопу, пунктирану и обрнуто пунктирану ритмичку фигуру на два откуцаја; – изводи ритам уз покрет; – препознаје и изводи знаке за продужавање трајања тона; – чита ритам солмизацијом.	Ритам	Врсте такта: 2/4, 3/4, 4/4. Препознавање ритма у примерима. Начини извођења ритма (куцање или тактирање или мануелна техника). Четвртина као јединица бројања. Равномерно читање. Ритмичке фигуре: синкопа, пунктирана и обрнуто пунктирана на две јединице бројања. Покрет у функцији ритма. Знаци за продужавање трајања тона: тачка, лук, корона. Ритмичко читање.

Јавни наступи:

Јавни час – извођење научених песмица које обухватају програм првог разреда

Програм смотре:

1. Равномерно и ритмичко читање нота.
2. Мелодијски пример у пређеним тоналитетима уз анализу (садржаји I разреда).

Кључни појмови садржаја: слушање, покрет, игра, импровизација, мелодија, ритам, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА ЗА ПРЕДМЕТ СОЛФЕЂО

(По правилнику о плану и програму наставе и учења за основно музичко образовање и васпитање (Сл. Гласник РС –Просветни гласник број: 5 од 27.05.2019.))

I. УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике указује на стално прожимање свих области и тематских јединица које су предвиђене наставним програмом. Ниједна област или тема не може се изучавати изоловано у односу на друге и не треба да буде сама себи циљ.

Учење музике утиче на развој детета које воли музику и има трајну потребу за бављењем музиком. Значајно је и за очување и преношење културног наслеђа, као и за развој креативности, музичког укуса и критичког мишљења.

Настава је усмерена на остваривање исхода, при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење подразумева активно слушање музике и лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика.

Садржаји солфеђа су усмерени ка стицању интонативних и ритмичких знања и вештина ученика са циљем да сагледава нотни текст са разумевањем у сваком погледу. Наставник солфеђа својом креативношћу и инвентивношћу има слободу, али и одговорност, да изабере оптималан начин савладавања градива, с обзиром да групе ученика чине ученици различитих стручних већа.

Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз заједничко извођење и комуникацијске вештине, у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају, као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

Рана музичка едукација стимулише напреднији рад можданих функција и унапређује когнитивне способности детета. Музика има задатак да подстиче и унапређује различите видове музичког развоја детета: опажајног, појмовног, психомоторног и вокалног.

Музичка уметност нам пружа могућност да изразимо наше јединствене мисли и осећања. Музика и друге уметности пружају прилику за људску креативност и самоизражавање. Партиципацијом у музици остварује се виши облик писмености развијањем интуиције, маште и размишљања, што доводи до јединствених облика комуникације. Позитиван ефекат музике: опуштања, подизања пажње, развијања меморије, емоционалних и физичких реакција/одговора, когнитивне стимулације је од непроцењивог значаја.

Одговарајуће понашање на сцени и у публици је део опште културе, па је дужност наставника да ученике васпитно обликују кроз правила понашања (музички бонтон) при слушању и извођењу музике. Поред културе понашања, ученике треба упутити и на културу одевања, како на сцени, тако и у публици.

II. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења, обухвата годишњи и оперативни план, као и припрему за час. Годишњим планом дефинисан је фонд часова у току школске године. Оперативни план подразумева одабир и разраду исхода на месечном нивоу. Код млађих ученика није лако дуже задржати пажњу, па је маштовит час најбољи начин за постизање резултата. Дакле, потребно је да припрема за час обухвати разноврсне области – теме и садржаје.

III. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Солфеђо се састоји из неколико области – тема: слушање музике, мелодика, опажање - интонирање - диктати, музичко стваралаштво, ритам, теорија музике и музички бонтон.

Наведене области су међусобно повезане иако се посебно савладавају и чине нераскидиву, свеобухватну целину. Савладавање нових садржаја темељи се на савладаном градиву из претходних разреда. Такмичења нису циљ предмета солфеђо него развијање љубави према музици и освешћивање и примењивање стечених знања на настави инструмента.

Слушање музике

Активним слушањем музике ученици анализирају музику, опажају елементе и облике уметничког дела, разликују извођаче и извођачке саставе. Сусрет с уметничким делом на тај начин буди јединствен доживљај који проширује емотивну спознају.

Упознајући музику различитих врста, стилова и жанрова, ученик развија слушне вештине потребне за разумевање музичке уметности и уметности уопште.

Слушањем ученик препознаје музички облик – сличност и различитост делова у композицији.

Утемељен став о музици изграђује се подстицањем критичког мишљења, разговором и дискусијом. Такав приступ знатно утиче на емоционални, интелектуални и естетски развој ученика. Преношењем мисли, осећања и ставова обликују се креативне особине и музичке способности. Слушањем музике подстиче се развој музичког укуса и потребе за музиком. На тај начин негује се квалитетна музичка публика.

Мелодика

Мелодика је област којом се развија и унапређује способност вокалног и инструменталног репродуковања мелодијско-ритмичког садржаја на основу музичког слуха. Изражајно и разговетно певање води ка развоју музикалности и ширењу опсега гласа, као и раду на чистој интонацији кроз разне музичке моделе, вокализе, допуњалке, мелодијске примере. Певају се мелодијски мотиви, песме са текстом и примери из литературе, мелодије различитих жанрова, ауторске и народне композиције, као и композиције различитих националности.

Посебну пажњу потребно је обратити на развој музикалности изражајним извођењем примера поштујући ознаке за темпо и карактер, артикулацију, динамику, агогику и фразирање. Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, и певањем солмизационим слоговима уз ритмичку пулсацију.

Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем тонова, сличних кретању мелодије у песми, приказивањем и теоријским тумачењем музичких појмова.

Поставка подразумева обнављање научених песама, утврђивње лествице абecedним изговором, певање тоничног трозвука и каденце, препознавање мотива, певање инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савладавањем канона и двогласа.

Обнављање тоналитета одвија се у оквиру опажања тонова а касније интервала и акорада из каденци, певањем тежих примера из литературе и двогласних примера. Тада се утврђују тежи скокови. Лествице са много предзнака савладавају се певањем лествица и каденци и илуструју примерима из литературе, дакле, само информативно.

Активно музицирање је најбољи пут ка развоју музикалности и љубави према музици.

Опажање – интонирање – диктати

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици, чиме се поставља функционалност ступњева. Потребно је почети са опажањем неколико тонова, најбоље три, тонови тоничног трозвука као најстабилнија функција, и то у једној до две октаве (мала и прва). Постепено се брзина свираних тонова повећава и шири обим, с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препознавање интервала као два одвојено одсвирана тона као и препознавање два симултано одсвирана тона, која ученици прво препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Усмене диктате ученици изводе групно и појединачно. Певањем одслушаног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усавршава техником рада на аутодиктату (записивање научене песме или певање мелодијског примера и његовог записивања, а потом брисања - прво делова, а затим и примера у целисти).

Интонирање тонова, интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле, има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима.

Диктати као резултат постављених звучних представа су пожељни на сваком часу. Писмене диктате не могу да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивали вежбе из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо писање и правилну ортографију. Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Музичко стваралаштво

У основи музичког стваралаштва лежи продуктивно музичко размишљање које се разликује од репродуктивног, наиме, оно не понавља готове узор, већ слободним комбиновањем ствара нове и логично осмишљене музичке садржаје.

Музичким стваралаштвом, ученици се у настави могу бавити мењањем мелодијских примера као и познатих песама, преобликовањем мелодије варирањем, експресивним обликовањем (променом динамике, артикулације и темпа) или креирањем песама и бројалица на задати текст чиме стварају нове једноставне, јединствене креативне мелодије. Осим тога, ученици могу импровизовати и на различитим мелодијским инструментима или на удараљкама (Орфов инструментариј или ручно израђеним инструментима).

Активности музичког стваралаштва могу се спроводити индивидуално или групно. Музичким стваралаштвом се подстиче слобода изражавања и обликовања идеја и осећања, развија креативност и инвентивност како ученика тако и наставника.

Дидактичко-музичке игре

Музичке игре идеално су средство спонтаног усвајања знања и вештина.

Игра је детету најдража активност. Оно кроз њу осећа задовољство и стиче прва сазнања. У настави солфеђа користе се музичке игре, а оне доприносе свестраном развоју личности, развоју музичких, али и моторичких способности деце.

Развој савремених технологија

Развој савремених технологија подразумева употребу интернета, рачунара, смарт табли и одговарајућих апликација у свим видовима наставе, па и у настави солфеђа и теорије музике. У зависности од технолошког напретка школе, постојања модерне опреме у школи, могуће је чак и постојање мултимедијалних учионица.

Информационо комуникационе технологије имају за циљ да презентују, подуче, оспособе, заинтересују и мотивишу ученике и наставнике, како би удружени створили културу коришћења савремених технологија, у циљу постизања бољих резултата у савладавању градива и приближавања новим генерацијама ученика, којима је свет у којем живе дигитализован на сваком кораку.

Ритам

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере као ритмичке моделе и користе их као трансфер у даљим ритмичким искуствима.

Поставка се одвија на следећи начин: препознавањем мотива, извођењем кратких мелодијских мотива са новим градивом, мануелним извођењем ритма, правилним акцентовањем, испитивањем научног градива, самосталним извођењем нових задатака са сличним садржајем, записивањем ритмичке окоснице и читањем примера из вокалне и инструменталне литературе. На такмичењима би требало обратити пажњу да примери буду на нивоу инструменталних композиција како ритмичко извиђење не би само себи постало циљ.

Опажање врста такта континуирано прати рад на ритму кроз слушање музике, музичку пратњу наставника, извођење и кроз покрет.

Пре рада на ритмичком читању, али и касније, користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте.

Равномерним читањем ученици савладавају континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом, а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке!). Код постављања четвороделне поделе са паузама на јединици бројања и лукова треба почети од најједноставнијих фигура које садрже примери из инструменталне литературе.

Домаћи задаци треба да садрже: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера уз поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

Посебно је потребно истаћи важност савладавања ритма и ритмичких фигура кроз покрет. Ученик изражава свој доживљај музике и прати покретом песме и композиције: тапшањем, лупкањем, пуцкетањем прстима, корачањем,...те при том опажа и усваја елементе ритма.

Теорија музике

Теорија музике у контексту наставе солфеђа представља усвајање знања која омогућавају разумевање нотног текста. Познавање лествица, интервала и акорада као других музичких појмова саставни су део ове области. Да би теорију музике остварили као саставни део музике, требало би је искључиво радити кроз озвучавање ради повезивања са звучним искуствима из праксе на инструменту и солфеђу.

Музичка писменост

Музичка писменост подразумева савладавање основних елемената и појмова у музици: нотног писма, кључева, нотних вредности, лествица, итд. Она се поставља на почетку као основа ради касније надоградње. Потребно је да ученик уме својим речима да објасни значење музичких појмова и дефиниција, тј. да учи с разумевањем.

Музички бонтон

Наставник је у обавези да васпитно делује на ученика упућујући га на правила понашања-музички бонтон, при слушању и извођењу музике. Потребно је да подстиче ученика да пажљиво слуша и коментарише извођење друга-другарице, као и музичког дела, али и да се адекватно понаша на концертима и јавним наступима.

IV. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима солфеђа најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина, па функционални задаци имају приоритет. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка теоријском тумачењу. Из тих разлога, нарочито у првом циклусу, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању и извођењу музичких садржаја као и развоју креативности.

Уложен труд ученика и његово лично ангажовање и напредовање у складу са личним и музичким способностима је један од врло битних критеријума у оцењивању. У оквиру свих музичких активности потребно је обезбедити пријатну атмосферу, и код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке. Потребно је отклонити све могуће разлоге за потенцијалне страхове, несигурност и трему који могу бити проузроковани превеликим и нереалним очекивањима професора или родитеља.

Резултати годишњих испита и смотри, учешће на јавним наступима употпуњују слику о постигнућима наставе и учења.

Солфеђо - II разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обновљање: утврђивање пређених тоналитета, Це, Ге и Еф-дур, примери из литературе и песме са текстом.
- Поставка: а, де и е-мола. Тумачење све три врсте мола уз утврђивање скокова у све ступњеве.
- Припрема: Де и Бе-дур – илустративни примери из литературе,.
- Примери из литературе (градиво за II разред) и композиције са клавирском пратњом.
- Певање двогласа бордунског типа и у паралелном кретању.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: јединица бројања четвртина, осмина и четвртина са тачком.
- Нови тактови 2/8, 3/8, 4/8 и 2/2 – и само дводелна подела и 6/8 припрема само основних фигура путем певања одговарајућих песама.
- Даља обрада четвороделне поделе (ритмичка јединица – четвртина) и обнављање основних фигура (ритмичка јединица осмина), примена лукова, пауза, узмаха и предтакта.
- Промена врсте такта у дечјим песмама са текстом.
- Пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на ритмичкој јединици.
- Начин извођења: равномерно и ритмичко читање, мануелна репродукција ритма, читање одговарајућих инсерата из инструменталне литературе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање и интонирање тонова и мотива у обновљеним и новим тоналитетима.
- Рад са табулатором.
- Опажање и интонирање дурског и молског квинтакорда – интонирање свих дурских и молских квинтакорада на основним тоновима.
- Опажање и интонирање мале и велике терце и чисте квинте са тенденцијом везивања за тоналитет.
- Опажање дурског, молског и хармонског тетракорда и њихово интонирање.
- Увод у опажање апсолутних висина од a^1 -де² и e^1 - a^1 , као сублимација доминантних тетракорда а-мола и де-мола.
- Препознавање ритмичких и мелодијских мотива (према градуви).
- Записивање лакших мелодијских и ритмичких диктата.
- Опажање метра песама са текстом и у примерима из литературе.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Утврђивање градива из I разреда усменим и писменим вежбама - интервали, тетракорди и лествице.
- Врсте интервала до квинте, дурски и молски квинтакорд на основним тоновима.
- Принцип изградње дурских и молских лествица.
- Доминантни тетракорд у молу, усмене и писмене вежбе.
- Проширивање знања из музичке терминологије и увођење једноставних дефиниција.

Солфеђо - III разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обновљање: утврђивање обрађених тоналитета и скокова у тонове доминанте и субдоминанте, вођицу, терцу тонике и II ступањ кроз инструктивне вежбе и примере из литературе.
- Композиције са клавирском пратњом, певање двогласа.
- Импровизације.
- Обрада: Бе-дур, ге-мол, Де-дур, ха-мол и А-дур лествице.
- Припрема: це-мол, Е-дур, еф-мол. Певање лествица, каденце, мелодијских мотива и једноставних примера у дуру и истоименом молу (Ге-дур и ге-мол, Це-дур и це-мол, Де-дур и де-мол и А-дур и а-мол).
- Илустративни примери из литературе.
- Техничке вежбе: певање хроматских скретница и пролазница уз хармонизацију наставника.
- Транспоноване мотива кроз све пређене тоналитете. (Видети методско упутство).

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: 6/8 – све основне комбинације и примена лукова и пауза (без поделе тродела). Информативно поређење 2/4 са 6/8.
- Обновљање и проширивање знања из дводелне и четвороделне поделе синкопа на две и на једној јединици, четвороделна подела осмине и половине као ритмичке јединице.
- Триола.
- Утврђивање пунктираног ритма.
- Равномерно и ритмичко читање: равномерно повећање брзине читања уз обележен темпо.
- Мануелна репродукција.
- Умерен и умерено брзи темпо.
- Ритмичко читање инсерата из одговарајуће инструменталне литературе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање и интонирање тонова и мотива из мелодике.
- Препознавање и записивање ритмичких мотива, одређивање метра и записивање ритмичке окоснице.
- Мелодијско-ритмички диктат једноставне фактуре по двотактима.
- Интонирање доминантног септакорда у обрађеним тоналитетима са разрешењем у тонику.
- Опажање апсолутних висина у првој и другој октави – усмено и писмено.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Дурске лествице до четири предзнака, а молске до два и це-мол.
- Квинтакорди на главним ступњевима у обрађеним тоналитетима.
- Интервали - имена, врсте, звучност до октаве. Утврђивање дурских и молских квинтакорда на свим основним тоновима.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: мелодијски диктат у тоналитетима до два предзнака;
2. Тест из теорије: лествице, тетракорди, имена и врста интервала, дурски и молски квинтакорд;
3. Усмени део:
 - мелодијска вежба (тоналитети пређени у I, II и III разреду);
 - парлато- виолински и бас кључ. Пређено градиво из I, II и III разреда.

II ЦИКЛУС (IV, V и VI разред)

Солфеђо - IV разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање: тоналитети из претходних разреда са применом скокова, лаганих и брзих темпа, дужих музичких фраза.
- Вишегласни примери, композиције са клавирском пратњом и из литературе.
- Импровизација.
- Обрада: фис-мол, Ес-дур, це-мол, Е-дур, цис-мол, Ас-дур и еф-мол уз примену инструктивних вежби и примера из литературе.
- Обрада хроматских скретница и пролазница, тонално стабилне алтерације

РИТАМ

- Утврђивање градива трећег разреда кроз парлато и диктат.
- Нове мере и фигуре: 6/8 са простом деобом тродела, 6/4 без деобе.

- Синкопирани ритам у врстама парне дистрибуције.
- Двоструко пунктирана и обрнуто пунктирана фигура на две ритмичке јединице.
- Сукобљавање триоле и пунктираних фигура на јединици бројања.
- Равномерно читање у два система и у једном са променама кључа.
- Ритмичко читање етида и примера из литературе са применом свих темпа.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање и интонирање лествичних тонова и мотива из мелодике и њихово записивање.
- Опажање и записивање апсолутних висина у првој, другој и малој октави.
- Опажање доминантног септакорда и умањеног.
- Опажање и интонирање консонантних квинтакорада и њихових обртаја као и опажање и интонирање штимова.
- Ритмички и мелодијски диктат у оквиру градива.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Утврђивање обртаја интервала до октаве.
- Обрада молских лествица до четири предзнака.
- Поставка лествичних квинтакорада у природном, хармонском и мелодијском молу.
- Утврђивање лествичних квинтакорада у дурској лествици.
- Мали дурски септакорд на доминанти у дуру и молу, а умањени септакорд у молу са разрешањем све у обрађеним тоналитетима.

Солфеђо - V разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање: утврђивање тоналитета од два до четири предзнака, мелодијске вежбе и примери из литературе.
- Вишегласно певање и композиције са клавирском пратњом.
- Информативно: модулације у доминантне дурске тоналитете и паралелни мол, почетни тоналитет са једним предзнаком: Це-Ге-Це-дур, Еф-Це-Еф-дур, а-це-а-мол.
- Нове лествице: Ха-дур, Дес-дур и бе-мол.
- Певање мелодијских примера у дуру и истоименом молу (мутација).
- Певање народних песама са текстом у основним мерама и народним ритмовима.
- Транспоновање мотива.
- Рад са табулатором приликом поставке нових тоналитета.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: сложенија подела тродела у тактовима 6/8 и 9/8 са луковима и паузама.
- Пунктиране фигуре троделних ритмова (сићилијана и тирана). Упоредивање 6/4 са 3/2.
- Утврђивање триоле, узмаха и предтакта.
- Поставка триоле на половини ритмичке јединице.
- Народни ритам 5/8, 7/8 и 9/8 са једним троделом.
- Равномерно и ритмичко читање.
- Мануелна репродукција приликом обраде нових ритмичких врста и фигура.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање појединачних тонова мотива и штимова у свим тоналитетима.
- Опажање и интонирање умањеног и прекомерног квинтакорда са разрешењем и везивањем за тоналитет.
- Опажање интонирање прекомерне и умањене квинте са разрешењем.
- Интонирање доминантног септакорда и умањеног септакорда.
- Ритмички и мелодијски диктати из градива ритма мелодике.
- Опажање и записивање апсолутних висина у различитим регистрима.
- Све лествице и лествични квинтакорди.
- Каденце дура и све врсте мола.
- Поставка мол-дура.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Утврђивање и проширивање знања обртај консонантних квинтакорада, а поставка умањеног и прекомерног квинтакорда.
- Доминантни септакорд и обртаји.
- Термини и орнаментика.

Солфеђо - VI разред

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање и утврђивање обрађених тоналитета.
- Обрада: Фис-дур, Гес-дур и ес-мол.
- Певање лествичних квинтакорда, штимова и каденци свих тоналитета до седам предзнака.
- Хроматске скретнице и пролазнице, мутације у мелодијским примерима (дијатонска модулација и даље информативно).
- Вишегласни примери и канони, композиције са клавирском пратњом.

- Импровизација.
- Певање српских народних песама.

РИТАМ

- Ритмичко читање етида инструменталног типа из градива VI разреда.
- Примена промене кључа или два система.
- Мануелно извођење ритма поставка дуоле.
- Ново градиво: народни ритмови 8/8 уз обнављање 5/8, 7/8 и 9/8 (уознавање са народним ритмовима 10/8, 11/8, 12/8).
- Ритмичка јединица шеснаестина, 6/16.
- Супротстављање 5/4 са 6/4 и 2/2 у умереном лаганом темпу.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање и интонирање комплетног обрађеног градива од првог разреда.
- Опажање и интонирање умањеног квинтакорда са обртајима.
- Опажање и интонирање малог дурског септакорда са обртајима и умањеног септакорда са разрешењем.
- Опажање и интонирање повезати за тоналитет.
- Опажање и бележење апсолутних висина уз повезивање низова.
- Ритмички и мелодијски диктат.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: -диктат до четири предзнака.
2. Усмени део:
 - мелодијска вежба- тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);
 - парлато- промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.

ПРЕДЛОГ ЛИТЕРАТУРЕ:

- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за први разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за други разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић и З. Николић: Солфеђо за трећи разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић, Г. Стојановић и З. Николић: Солфеђо за четврти разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- А. Јовић-Милетић, Г. Стојановић, З. Николић: Солфеђо за пети разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- В. Цветковић и Ј. Михаљица: Солфеђо за шести разред шестогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- З. М. Васиљевић: Солфеђо-ритам, I - VI, Нота, Књажевац.
- Б. Поповић: Солфеђо I - VI, Удружење музичких и балетских педагога Србије
- В. Јовановић: Солфеђо I - VI

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем. Звучне представе су, по правилу, мелодијски примери (песме са текстом и примери из литературе), мелодијски мотиви (за транспоноване, ради учвршћивања скокова у поједине ступњеве; за певање увек у оригиналном тоналитету ради постављања боје тоналитета и за постављање метричких врста и ритмичких фигура) и, тек на трећем месту, лествични низови (распевавање ученика, ширење обима гласа, упознавање лествица).

Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима, или из нотног текста, наравно, уз помоћ наставника, а и певањем солмизационим слоговима уз тактирање. Свака нова наставна област праћена је наведеним поступцима, који се потом преносе на опажање појединачних и више тонова, ритмичких фигура, метричких врста и усмених мелодијско-ритмичких диктата.

Остале дисциплине, теорија, опажање, интонирање са диктатом, уско се повезују са наставним градивом из мелодике и ритма, нарочито у прва два разреда. За све годишње испите, шестогодишњег, четворогодишњег и двогодишњег образовања испитне вежбе и задатке не пише предметни наставник већ су истоветне за све ученике и задаје их актив наставника солфеђа.

РАСПОРЕД ГОДИШЊЕГ ГРАДИВА

Приликом планирања наставе за целу годину, полугодиште и тромесечје, треба предвидети време за обнављање већ постављених методских јединица, као и њихово даље разрађивање. После одређења када ће се припремати и поставити један тоналитет треба имати у виду то да се у последња два месеца школске године не постављају нове лествице. То исто важи и за ритмичке поставке јер је и за мелодику и за ритам потребно одређено време како би се звучне представе усвојиле и надоградиле новим захтевима (више скокова, тежи захтеви за ритмичко читање, примена вокалне и инструменталне литературе из градива тог разреда, писмени диктати, певање примера са листа) – а ради припремања ученика за што самосталније извођење и опажање музичког тока.

Када се у оквиру методске јединице планира ново градиво из ритма треба користити певање у већ познатом тоналитету, а када је поставка нове лествице у питању, треба користити познате ритмичке фигуре и метричке врсте. Ново градиво увек прати – после поставке – рад на препознавању, као најелементарнијем виду учења. Писмени диктати и певање са листа (без претходне припреме) следе касније, на другим часовима, као и приликом обнављања претходних поставки, али са већим захтевима. Тиме се гарантује постојање концентричних кругова, познатих у свим педагошким дисциплинама у школама општег образовања.

ОПАЖАЊЕ – ИНТОНИРАЊЕ – ДИКТАТИ

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици. Опажање појединачних тонова треба почети са неколико тонова (најбоље три) и то у једној до две октаве (мала и прва октава). Постепено се брзина свираних

тонова повећава и шири обим (до три октаве), с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препознавање интервала, односно препознавање два симулативно одсвирана тона, која ученици најпре препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Усмене диктате (мелодијске и ритмичке) ученици изводе групно и појединачно, нарочито непосредно после учињене грешке у певању или писању диктата. Певањем диктираног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усвршава техником рада на самодиктату (записивање научене песме или певање мелодијског примера са табле и његовог записивања после брисања).

Интонирање тонова према усменом диктату наставника треба да се избегава (осим када се припрема неки детаљ). Треба користити нотну слику – табулатор јер се тако више везује звук са нотном сликом. Интонирање интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле, има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима. Као допуна ових поступака интонирају се акорди и од слободних датих тонова, али увек са именовањем тонова.

Диктати као резултат постављених звучних представа су обавезни на сваком часу. Писмене диктате не могу успешно да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивање вежби из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо читање и, нарочито, правилну ортографију.

Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Опажање апсолутних висина, област која је, као нова, уведена приликом конципирања претходних Наставних планова и програма, планирана је да се ради од II разреда. Дакле, ради се на опажању свих хроматских тонова од V до I ступња а-мола и де-мола, с тим да се опажени тонови не певају већ се изговарају абecedом или записују. Даљи развој се преноси у средњу школу с тенденцијом убрзавања диктирања, али са обавезном паузом између сваке тонске висине. Овиме се убрзава рад на мелодици и диктатима.

МЕЛОДИКА

Новину представља савлађивање лествица у неколико етапа. Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем диктираних тонова сличних кретању мелодије у песми (по узору на многе стране школе), приказивањем и теоријским тумачењем лествице.

Поставка подразумева обнављање научене песме, утврђивање лествице абecedним изговором у секундама и терцама, изговором тоничног трозвука и каденце, препознавањем мотива, певањем инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савлађивањем једног канона. Опажање тонова и касније интервала и акорада из каденци, певање тежих примера из литературе и двогласних примера одвија се у облику обнављања тоналитета обично следеће године. Тада се утврђују тежи скокови. Ова фаза обраде тоналитета праћена је писаним диктатима, док је претходна базирана на усменим диктатима, од писмених је тражено записивање само појединачних тонова и више тонова.

У старијим разредима, када ученици имају довољно усвојене функционалне односе, односно стабилне ступњеве, припрема и поставка следе непосредно једна иза

друге. Оне лествице које имају велики број предзнака савлађују се теоријски или упоређивањем и изводе се певањем лествица и каденце и илуструју примером из литературе (Цис-дур на пример).

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере напамет и користе их за даљу поставку ритма. Она се одвија на следећи начин: препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида – парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање научног градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе.

Опажање врста такта стално прати рад на ритму и преноси се на записивање ритмичких окосница наших народних песама и игара.

Пре рада на парлату, али и касније (вежбе са променом кључа), користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савлађују континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке).

Домаћи задатак треба да садржи: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера за поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

Теорија музике

(По правилнику о наставном плану и програму основног музичког образовања и васпитања („Службени гласник РС“ – „Просветни гласник“, број 5/2010))

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитости теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тонских односа (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

VI РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Појмови и дефиниције.
- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Утврђивање појмова и термина обрађених у претходним разредима, њихово дефинисање и систематизација (линијски систем, кључеви, тон и његове особине, метар и метричке ознаке, односно врсте такта, интервал, акорд-трозвук и четворозвук, тетрахорд, лествица, тоналитет).

- Ново градиво: музичка фраза, фразирање, агогика, артикулација, динамика, темпо с одговарајућим италијанским називима.

- Лествице: теоријско обнављање свих дијатонских лествица, упоређивање истоимених и паралелних тоналитета, упоређивањем лествица удаљених за хроматски полистепен (Де-дес, Це-цис) и енхармонских лествица (Дес-Цис, Гес-Фис, Бе-Аис).

- Поставка мол-дура.
- Лествични квинтакорди.
- Интервали: интервали до октаве и њихови обртаји.
- Сложени интервали.
- Хроматске промене интервала и њихова разрешења (умањени и прекомерни интервали).
- Карактеристични лествични интервали.

- Трозвучи и четворозвучи: обнављање консонантних квинтакорада и њихових обртаја и поставка умањеног и прекомерног квинтакорада. Основни облик и обртаји MD₇-везати у тоналитету за доминанту. Умањени, полуумањени и мали молски септакорд на одговарајућим ступњевима у тоналитету. Поставка септакорада у основној дурској и молској лествици.

- Многостраност тонова и дурског квинтакорада.

- Ортографија и орнаментика: вежбе правилног писања. Основни украси и фигуре.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: интервали, лествице, акорди и ортографија.

2. Усмени део:

- интервали и акорди и њихови обртаји; многостраност тонова и дурског квинтакорада;

- познавање термина и дефиниција; познавање свих ознака које прате нотни текст.

ЛИТЕРАТУРА

И. Дробни и З. М. Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

М. Тајчевић: Основе теорије музике

Д. Деспић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Теорија музике је посебан предмет у завршном разреду шестогодишње школе. Од првог до петог разреда шестогодишње школе теорија музике прати сваку поставку и обраду методске јединице, како у мелодици и ритму, тако и у интонирању, опажању и диктатима.

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака – преписивање примера из уџбеника и именовање исписаних нота и нотних записа, по диктату наставника, дакле, овладавање нотним писмом у виолинском и бас кључу (обележавање нотних трајања и пауза, врсте такта). Редослед нотних тонова, изговор солмизацијом и абецедом успешно је савладан када ученици нижу све тонове узлазно и силазно од било ког почетног тона у секундама, а затим у терцама у обиму две октаве. Иако се квинтакорд теоријски обрађује у другом разреду, у првом разреду је предвиђена припрема како би се лакше усвојио кроз изговор терци и трозвука на главним ступњевима обрађених дурских лествица (каденца).

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. У почетним разредима ће то бити једноставна објашњења, а потом ће се усложњавати зависно од развоја схватања ученика и методске јединице. Све основне појмове: ступањ, степен, полустепен, предзнаци, тетракорд, лествица, трозвук, каденца, такт, тактица, темпо и друго, требало би исписивати на табли речима и нотном сликом, а и показивати и одсвирати на инструменту. Изградња тетракорда од било ког основног тона и проналажење полустепена изванредна је вежба за схватање лествица. Увиђањем распореда целих степена и полустепена у тетракорду ученици су спремни за теоријску изградњу свих дијатонских лествица.

Већ у I разреду се може поставити принцип изградње дурских лествица: на познати горњи (доминантни) тетракорд Це-дура додавањем навише тетракорда са

полустепеном на крају низа, добија се Ге-дур лествица (квинтни круг навише), и супротан смер – од тоничног тетра хорда Це-дура спуштањем још једног тетра хорда са истим распоредом целих степена и полустепена добијамо Еф-дур (квинтни круг наниже). Хроматске промене основних тонова догађају се у смеру кретања – код лествица са повисилицама у горњем тетра хорду (вођица), а код лествица са снизилицама у доњем тетра хорду (субдоминанта).

Молске лествице се постављају као лествице са истим тоновима паралелног дура. Ради очувања и даљег учвршћивања већ претходно постављених хармонских функција (T-SD-D) у почетном разреду обрађивати каденцу хармонског мола. Обрадама свих врста молске лествице утврђује се доминантни тетра хорд абecedним изговором. Изговарањем свих тонова доминантних тетра хорда молске лествице улази се у област хроматике. Промену у хармонском молу објаснити хармонским разлозима (дурска доминанта), а у мелодијском молу мелодијским разлозима (елиминисање прекомерне секунде).

Квинтне кругове треба обрадити у III разреду као и низање повисилица (последња повисилица – вођица) и снизилица (претпоследња снизилица – име тоналитета). У каснијим разредима упоређивати, теоријски и звучно, истоимени дур и мол, паралелне лествице, лествице удаљене за хроматски полустепен и енхармонске лествице.

Препоручују се писмена вежбања: исписивање предзнака задате лествице у оба кључа, исписивање лествичног низа са предзнацима испред нота, препознавање лествице на основу исписаног низа (не увек од првог ступња), упоређивање лествичних тетра хорда, проналажење једног тетра хорда у више лествица, и друго.

VI ИНДИВИДУАЛНИ ОБРАЗОВНИ ПЛАН

Право на индивидуални образовни план

Право на ИОП има ученик који има потребу за додатном подршком у образовању и васпитању због тешкоћа у приступању, укључивању, учествовању или напредовању у образовно-васпитном раду, ако те тешкоће утичу на остваривање општих исхода образовања и васпитања, а нарочито ако дете, односно ученик:

1. има сметње у развоју или инвалидитет (телесне, моторичке);
2. потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи);

3. из других разлога остварује право на подршку у образовању. Право на прилагођен и обогаћен начин образовања по ИОП-у има и ученик са изузетним способностима који стиче основно и средње образовање и васпитање. ИОП садржи посебно:

1) личне податке и кратак опис развоја и образовне ситуације детета, односно ученика

2) циљ образовно-васпитног рада, односно промену која додатном подршком треба да се достигне у подручју у којем се планира додатна подршка

3) операционализован опис подршке кроз низ појединачних активности односно корака и њихов редослед у васпитној групи и на часовима у одељењу, као и опис и распоред рада изван групе, односно одељења када је то потребно;

4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине активности у предшколској установи, за поједине или за све предмете у школи, односно исходе тих активности које кроз поступан процес доводе до циља додатне подршке;

5) лица која ће пружати подршку током реализације појединачних планираних активности;

6) временски распоред, трајање, односно учесталост за сваку меру подршке у току планираних активности.

За ученика са изузетним способностима школа доноси прилагођен и обогаћен ИОП.

Предлог за утврђивање права на индивидуални образовни план

Предлог за утврђивање права на ИОП поднеси стручни тим за инклузивно образовање, а на основу процене потреба за ИОП-ом коју може да даје наставник стручни сарадник, или родитељ детета, односно ученика. Установа писменим путем обавештава родитеља, односно старатеља да је поднет предлог за утврђивање права на ИОП.

Покретање предлога за утврђивање права на ИОП, спроводи се по истом поступку за сваког ученика за кога је процењено да му је потребна додатна подршка у образовању и васпитању, независно од тога да ли се ИОП израђује за ученика који има сметње у развоју -инвалидитет или за ученика са изузетним способностима. Родитељ, односно старатељ својим потписом потврђује да је у потпуности упознат са поднетим

предлогом за утврђивање права на ИОП, разлозима за његово подношење и да је сагласан да се приступи изради ИОП-а.

Израда и доношење ИОП-а

Стручни тим за инклузивно образовање установе доставља ИОП педагошком колегијуму на усвајање.

Стручни тим за инклузивно образовање после донете одлуке о прихватању предлога директору школе предлаже чланове тима за пружање додатне подршке детету, односно ученику.

Директор школе, после добијене писмене сагласности родитеља, односно старатеља, формира тим за пружање додатне подршке детету, односно ученику. Тим за пружање додатне подршке ученику у школи чине: предметни наставник, стручни сарадник, родитељ, односно старатељ детета, а у складу са потребама детета и педагошки асистент, односно стручњак ван школе, на предлог родитеља, односно старатеља.

У току примене ИОП-а у установи активно учествују сви чланови тима за пружање додатне подршке ученику. Ако примена ИОП-а захтева финансијска средства, установа упућује писмени захтев интерресорној комисији за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком ученику.

Вредновање и измена ИОП-а

Ученик који стиче образовање у току примене ИОП-а оцењује се према ИОП-у, а у складу са прописом о оцењивању ученика у основном и средњем образовању и васпитању. Завршни испит, односно матуру полаже у складу са прописом о програму завршног испита, односно матуре, уз неопходна прилагођавања која предлаже и образлаже тим за пружање подршке ученику, а у складу са ИОП-ом. На основу вредновања, уз сагласност стручног тима за инклузивно образовање, педагошки колегијум доноси одлуку о даљој примени, изменама и допунама ИОП-а или престанку потребе за ИОП-ом, на предлог тима за пружање додатне подршке.

Одлука о наставку спровођења ИОП-а доноси се ако се утврди да планиране активности одговарају потребама ученика, или да се резултати могу очекивати након одређеног периода рада. Време спровођења ИОП-а може се продужити, уз сагласност родитеља, односно старатеља детета, или ученика.

Одлука о престанку потребе за ИОП-ом доноси се ако се утврди да се даљи напредак детета, односно ученика може остваривати применом индивидуализованог начина рада, уз претходно прибављено мишљење детета, сагласно годинама и зрелости. Одлука се доноси уз сагласност родитеља, односно старатеља детета, или ученика.

Вредновање ИОП-а унутар установе врши се кроз самовредновање стручног тима за инклузивно образовање и тима за пружање додатне подршке ученику, према унапред утврђеној динамици у ИОП-у и према указаној потреби, у првој години уписа тромесечно, а у свим наредним годинама на почетку сваког полугодишта, односно радне године. Резултати вредновања обавезно се достављају стручном тиму за инклузивно образовање и педагошком колегијуму.

На основу резултата вредновања ИОП-а тим за пружање додатне подршке ученику израђује предлог измене и допуне односно прилагођавања ИОП-а потребама ученика. Измена ИОП-а врши се у складу са напретком и развојем ученика: ако постигне планиране резултате пре очекиваног рока или не постиже очекиване

результате, односно у другим случајевима када настану промене у понашању детета и његовом окружењу.

Евиденција и документација ИОП-а

Подаци о резултатима вредновања ИОП-а саставни су део документације која прати ИОП. Подаци прикупљени од стране тима за пружање додатне образовне подршке ученику, ради израде ИОП-а, су заштићени од злоупотребе и не користе се у друге сврхе без сагласности лица чија је сагласност неопходна за спровођење ИОП-а. Евиденција о остваривању образовања и васпитања по ИОП-у води се у прописаним средствима евиденције о васпитно-образовном раду у образовно-васпитном раду у школи, у складу са законом.

Документација која прати ИОП саставни је део педагошке документације коју води школа.

Циљ, задаци и активности инклузивног образовања

У циљу што ефикасније и квалитетније имплементације инклузивног образовања школа је дефинисала следеће циљеве:

1. Прилагодити наставне планове и програме рада у складу са посебним потребама ученика
2. Едуковати наставнике и родитеље - обезбедити стручну подршку за квалитетну реализацију инклузивног образовања
3. Обезбедити посебне услове за инклузивно образовање ученика са посебним потребама
4. Обезбедити подршку вршњачке средине остваривању потенцијала ученика са посебним потребама

I Прилагодити наставне планове и програме рада у складу са посебним потребама ученика

Задаци	Активности
Прилагодити наставне теме, садржаје, методе, облике и временску организацију рада са ученицима са посебним потребама	<ul style="list-style-type: none">-одредити наставне теме и садржаје за које је потребно урадити ИОП- извршити процену тежине у складу са посебним потребама ученика-одредити методе и облике рада у складу са посебним потребама ученика-одредити временску динамику у складу са сваким учеником
Израда ИОП-а за ученике са посебним потребама	<ul style="list-style-type: none">-индентификовати ученике са посебним потребама-оформити тим за подршку ученику- израдити психолошко-педагошки профил ученика-израдити ИОП-разматрање у усвајање ИОП-а на Педагошком колегијуму
Укључивање родитеља у образовно-васпитни процес ученика са посебним потребама	<ul style="list-style-type: none">-направити план сарадње са родитељима-јачање сензибилитета родитеља за потребе детета-укључити родитеље ученика са посебним потребама у израду ИОП-а и праћења напретка ученика
Унутрашње вредновање ИОП-а	<ul style="list-style-type: none">-Стручни тим за инклузивно образовање према унапред утврђеној динамици у ИОП-у и према указаној потреби;- у првој години уписа тромесечно;- у наредним годинама на почетку сваког полугодишта,односно радне године.
Спољашње вредновање ИОП-а	Просветни саветник,односно саветник-спољни сарадник у току стручно-педагошког надзора.

II Едуковати наставнике и родитеље - обезбедити стручну подршку за квалитетну реализацију инклузивног образовања

Задаци	Активности
-Упознати Наставничко веће и Савет родитеља о увођењу инклузивног образовања у наставни процес	-Направити презентацију са основним информацијама о увођењу инклузивног образовања у редован наставни процес -Сазвати Наставничко веће и Савет родитеља и информисати их о обавезама, одговорностима и мрежама подршке инклузивног образовања
Реализовати едукацију наставника и стручних сарадника из области инклузивног образовања	- извршити селекцију акредитованих програма стручно усавршавање - семинаре о инклузији -сачинити списак заинтересованих наставника за похађање семинара -Упутити захтев Градској управи за образовање за финансијска средства -Организовати преношење информација обучених наставника колегама који још нису прошли обуку
Формирати Актив наставника за инклузивно образовање	-Анализирати постојање потребе за инклузивним образовним планом (сарадња са М.Петровић) -Укључити наставнике у процес израде ИОП-а -Формирати Актив наставника који имају ученике са посебним потребама -Континуирано сарађивати са Стручним тимом за инклузивно образовање

III Обезбедити посебне услове за инклузивно образовање ученика са посебним потребама

Задаци	Активности
-Извршити адаптацију простора за рад ученика са посебним потребама	-Одржати састанак актива наставника за инклузивно образовање (анализа ситуације) -Одржати састанак Савета родитеља- мишљење у вези адаптације -Направити план неопходних прилагођавања (рампе за прилаз у објекат... тактилни оријентир...) -Упутити захтев Градској управи за образовање за финансијска средства за планиране адаптације -Повезати се са локалном заједницом ради подршке и прикупљање средстава донатора
-Извршити набавку неопходних учила	-Одржати састанак актива наставника за инклузивно образовање (анализа постојећих ресурса) -Повезати се са одговарајућим институцијама ради сарадње и препоруке учила -Направити попис потребних учила -Упутити захтев Градској управи за образовање за финансијска средства за набавку учила

IV Обезбедити подршку вршњачке средине у остваривању потенцијала ученика са посебним потребама

Задаци	Активности
-Обезбедити подршку друге деце ученику са посебним потребама	-Организовати заједничке ваннаставне активности ученика наше школе и М.Петровић -Организовати трибине толеранције "Помоћ другу" -Континуирано вршити едукацију са темом- Борба против предрасуда -Направити пано лепих порука, гестова, примера сарадње... -Обезбедити активно учешће ученика са посебним потребама у ваншколским активностима, јавним наступима
-Обезбедити активно учешће ученика са посебним потребама у ваншколским активностима, јавним наступима	-Организовати родитељски састанак за ученике са посебним потребама – направити план сарадње и подршке ученику -Заинтересоване родитеље укључити у живот и рад школе

ЕВАЛУАЦИЈА

I Едуковати наставнике - обезбедити стручну подршку за квалитетну реализацију инклузивног образовања

Индикатор промене	Критеријум успеха	Инструменти и технике	Носиоци	Време реализације
Наставничко веће и Савет родитеља упознати о увођењу инклузивног образовања у	Наставници и родитељи прихватају увођење ИО	-Анкета -Записници- Наставничког веће и Савета родитеља	-директор -пп служба	Септембар 2019/2020.год
Реализована едукација наставника и стручних сарадника из области инклузије	Већина наставника обучена за рад са ученицима са посебним потребама	-Скале процене -Евиденција стручног усавршавања наставника	-Директор -Школски одбор -Стручни тим за инклузивно образовање	2019-2023.год
Формиран Актив наставника за инклузивно образовање	Наставници редовно сарађују међусобно и присуствују седницама Актива	-Скале процене -Записници са актива	-Стручни тим за инклузивно образовање	током 2019-2023.год

II Прилагодити наставне програме у складу потреба ученика са посебним образовним потребама

Индикатор промене	Критеријум успеха	Инструменти и технике	Носиоци	Време реализације
Наставне теме, садржаји, методе, облици и временска орг. рада прилагођена ученицима са посебним потребама	Наставници раде по прилагођеним методама, наставним садр. и облицима рада	- Систематско посматрање, посета часовима - Увид у Дневнике рада - ГОПР наставника - Припрема за час	- Директор - Стручни тим за инклузивно образовање	током 2019/20; 2019-2023. год
Израђени ИОП за ученике са посебним потребама	Ученици са посебним потребама показују напредак	- Скале процене - Систематско посматрање, посета часовима - разговор са наставницима - разговор са родитељима - записници са Стручног актива за инклузивно образовање, Педагошког колегијума	- директор - наставници - родитељи - Стручни тим за инклузивно образовање - Педагошки колегијум	током 2019/20; 2019-2023. год
Родитељи укључени у образовно-васпитни процес ученика са посебним потребама	Родитељи редовно сарађују са школом у свим аспектима инклузивног образовања	- Анкета - Разговор са родитељима - Записници Савет родитеља, родитељски састанци...	- родитељ - наставници - Савет родитеља - Стручни тим за инклузивно образовање	током 2019/20; 2019-2023. год

III Обезбедити посебне услове за инклузивно образовање ученика са посебним потребама

Индикатор промене	Критеријум успеха	Инструменти и технике	Носиоци	Време реализације
Извршена адаптација простора за рад ученика са посебним потребама	Постоје прилазне рампе, тактилне траке.....	- Извештај о материјално тех. улагањима - Фото запис	- Директор - Стручни тим за инклузивно образовање	2019-2023. год
Набављена неопходна учила за ученике са посебним потребама	Наставници и учитељи у раду користе учила за помоћ ученицима са посебним потребама	- Систематско посматрање, посета часовима - Пописна листа учила - Извештај директора о извршеним набавкама учила	- Директор - Школски одбор - Савет родитеља	2019-2023. год

IV Обезбедити подршку вршњачке средине остваривању потенцијала ученика са посебним потребама

Индикатор промене	Критеријум успеха	Инструменти и технике	Носиоци	Време реализације
-Обезбеђена подршка других ученика ученику са посебним потребама	Ученик са посебним потребама је прихваћен од стране осталих ученика у одељењу	-Систематско посматрање, посета часовима -Социометријско истраживање	-директор -Стручни тим за инклузивно образовање	током 2019/20; 2019-2023.год
Ученик са посебним потребама активно учествује у ваншколским активностима, јавним наступима са осталим ученицима	Ученик са посебним потребама радо учествује у активностима са другима ученицима ван наставе	-разговор са родитељима -разговор са ученицима -евиденција о броју заједничких активности	-наставници. -Стручни тим за инклузивно образовање -родитељи	током 2019/20; 2019-2023.год

Председник Школског одбора
